

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDAKİ
COĞRAFYA KAZANIMLARINA AİT GÖRSELLERİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERHAN AYDIN

Muğla

ŞUBAT, 2016

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDAKİ
COĞRAFYA KAZANIMLARINA AİT GÖRSELLERİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERHAN AYDIN

DANIŞMAN

Prof. Dr. İbrahim GÜNER

Muğla

ŞUBAT, 2016

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDAKİ COĞRAFYA
KAZANIMLARINA AİT GÖRSELLERİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERHAN AYDIN

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 23.02.2016
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 15.02.2016

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim GÜNER

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Abdullah UĞUR

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Mustafa GİRGİN

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

ŞUBAT, 2016
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 21/01/2016 tarih ve 135/4 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Erhan AYDIN'ın "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanımlarına Ait Görsellerin İncelenmesi" adlı tezini incelemiş ve aday 15/02/2016 tarihinde saat 14:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine oy birliği ile karar verildi.

Prof. Dr. İbrahim GÜNER

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Abdullah UĞUR

Üye

Yrd. Doç. Dr. Mustafa GİRGIN

Üye

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanımlarına Ait Görsellerin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23/02/2016

Erhan AYDIN

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı: AYDIN

Adı: Erhan

Kayıt No: 10098577

TEZİN ADI

Türkçe: Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanımlarına Ait Görsellerin İncelenmesi

Y. Dil: Investigation Of Visuals Belonging To Objectives In The Social Studies Course Books

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

■

○

○

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Eğitim Fakültesi

Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı: GÜNER, İbrahim

Unvanı: Prof. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 104

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Sosyal Bilgiler
2. Ders Kitabı
3. Coğrafya Kazanımları, Görsel İnceleme

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Sosyal Bilgiler
2. Ders Kitabı
3. Coğrafya
4. Kazanım
5. Görsel

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Social Studies
2. Course Book
3. Geography
4. Objective
5. Visual

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum	☐
2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir	☒
3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir	☐

Yazarın İmzası :

Tarih : 23/02/2016

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDAKİ COĞRAFYA KAZANIMLARINA AİT GÖRSELLERİN İNCELENMESİ

AYDIN, Erhan

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim GÜNER

Şubat 2016, 104 Sayfa

Bu araştırmada, 2015-2016 öğretim yılı 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu, mesaj aktarımına katkıda bulunma durumu, ders kazanımlarını karşılama düzeyi, ilişkilendirme düzeyi ve öğrenci düzeyine uygunluğu açısından analizi amaçlanmıştır.

Araştırmada tarama modeline uygun olarak, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Verilerin analizinde Coğrafya görsellerinin ünitelere dağılımı belirlenmiş, “Ders Kitabı Görsel İnceleme Kriterleri” formuyla veriler toplanarak betimsel yorumlaması yapılmış, bir Coğrafya eğitimi uzmanı, iki de Sosyal Bilgiler eğitimi uzmanı görüşü alınmıştır.

Sosyal Bilgiler ders kitaplarında kullanılan görsellerin, ağırlıklı olarak fotoğraf üzerinde toplandığı ve karikatür gibi mesaj aktarımı güçlü, mizahi yönden öğrenciyi geliştirici görsellerin hiç kullanılmadığı belirlenmiştir. Görsel kullanımında çeşitlilik yoktur. Genel olarak Coğrafya kazanım görselleri, öğrenci düzeyine uygun olmasına karşın; mesaj aktarımına katkıda bulunmaları, kazanımı karşılama düzeyleri ve görsel tasarımları ortalama değerlerin altında kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Ders Kitabı, Coğrafya, Kazanım, Görsel

ABSTRACT

INVESTIGATION OF VISUALS BELONGING TO OBJECTIVES IN THE SOCIAL STUDIES COURSE BOOKS

AYDIN, Erhan

Master Thesis, Department of Elementary Education

Thesis Advisor: Professor Doctor İbrahim GÜNER

February 2016, 104 Pages

It is aimed to analyse consistency of 2015-2016 academic year 4, 5, 6, and 7th grades' Social Studies Course Books' visuals with the visual design principles, manner of message conveying, compensation level of course book objectives, association levels and coherence with student levels.

As research design in coherence with scanning model, among qualitative research methods, documents inquiry was chosen. To analyse; the distribution of geographical visual to units in the course books was defined, with the 'Course Book Visual Inquiry Measures' form data were gathered and descriptively interpreted and a Geography teaching and Social Studies specialists' views were revived.

It is identified that visuals in Social Studies books were commonly photographs yet visual conveying strong messages, developing humorous senses of students' visuals as caricatures were missed. No variety in visuals was detected. Generally Geography objective visuals were in consistence with students' level; however, they are beneath their compensation level of objectives and visual designs average values.

Keywords: Social Studies, Course Book, Geography, Objective, Visual

ÖNSÖZ

Görselliğin gücünü ifade eden görsel materyaller yardımıyla, başka araçlara gerek duymadan evrensel iletişim yakalanabilir. Her türlü görselin evrensel çağrışımlarına kulak vermek, çağımızın gereklerindedir. Gelişen teknoloji ışığında, değeri gün geçtikçe yükselen görseller dünyasının, ders kitaplarına yansımalarını ve öğrencilere ne derece katkı sağladığını eğitimci gözüyle araştırıp, elde edilen bulgular çerçevesinde nazikane önerilerde bulunmak, yüksek lisans öğretimimin en önemli çıktılarında biri olacağını umuyorum.

Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin görsel tasarım, ders kazanımlarını karşılama, öğrenci düzeyi, mesaj aktarımı ve ilişkilendirme açısından detaylı bir şekilde incelemesini amaçladığım bu çalışmamın alana katkı sağlayacağını düşünüyorum. Çalışmada incelenen fotoğraf, resim, harita, tablo, grafik, karikatür, kavram haritası, gazete haberi ve internet haberinden oluşan, görme duyumuza hitap eden grafiksel görüntülerin tamamı görsel olarak nitelendirilir.

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım bu çalışmamda, bilgi ve tecrübeleriyle akademik anlamda yolumu aydınlatan tez danışmanım değerli hocam Prof. Dr. İbrahim GÜNER'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Akademik hayata adım atmamda büyük öneme sahip olan, her zaman kerametini bizde olduğunu vurgulayan sevgili hocam Doç. Dr. Yıldırım ATAYETER'e; lisans eğitimi yıllarımdan bu yana maddi ve manevi her türlü desteğini gördüğüm Sayın İbrahim Kubilay TÜRKAY'a; tezimin özellikle yöntem kısmında ve zorlandığım diğer konularda heran yardımlarına başvurduğum hocalarım Sayın Doç. Dr. Sabri SİDEKLİ'ye ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Hakan IŞIK'a teşekkür ederim.

Ayrıca özel olarak; ikinci bir tez danışmanım gibi varlık gösteren, çalışmamın her ayrıntısında iz bırakan, manevi desteğini hiç esirgemeyen; yalnızca akademik anlamda değil, kişisel hayatımda da gelişmemi sağlayan, çok kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa GİRGIN'e çok teşekkür ederim.

Erhan AYDIN
Ocak, 2016, MUĞLA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	İX
İÇİNDEKİLER	X
ÇİZELGELER DİZİNİ	Xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	XV
SEMBOLLERVE KISALTMALAR DİZİNİ	XVII
I. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	1
1.3. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	2
1.4. Araştırmanın Alt Problemleri.....	2
1.5. Araştırmanın Sayıtları	3
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
II. BÖLÜM	5
KURAMSAL AÇIKLAMALAR	5
2.1. Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler İlişkisi.....	5
2.2. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı	6
2.3. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi	7
2.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	9
2.5. Sosyal Bilgilerde Coğrafyanın Önemi	11
2.6. Ders Kitapları.....	12
2.6.1. Ders Kitaplarının İşlevi ve Önemi	13
2.6.2. Ders Kitaplarındaki Görsel Malzemeler ve Sunumu	15
2.6.2.1. Görsel Tasarım Öğeleri	17
2.6.2.2. Görsel Tasarım İlkeleri	18
BÖLÜM III.....	20
YÖNTEM.....	20
3.1. Araştırma Modeli	20
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	20
3.3. Veri Toplama Araçları	21
3.4. Veri Toplama Süreci.....	21

3.5. Verilerin Analizi	22
IV. BÖLÜM	24
BULGULAR VE YORUM	24
4.1. Coğrafya Kazanımlarının ve Bu Kazanımlara Ait Görsellerin Ünitelere Göre Dağılımı	24
4.2. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Bulgular	26
4.2.1. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu”na ilişkin bulgular	27
4.2.2. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “kazanımı karşına düzeyi”ne ilişkin bulgular	31
4.2.3. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “mesaj aktarımına katkıda bulunma” durumuna ilişkin bulgular	33
4.2.4. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “öğrenci düzeyine uygunluğu”na ilişkin bulgular	36
4.2.5. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “ilişkilendirme düzeyi”ne ilişkin bulgular	37
4.3. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Bulgular	39
4.3.1. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu”na ilişkin bulgular	41
4.3.2. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “kazanımı karşına düzeyi”ne ilişkin bulgular	44
4.3.3. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “mesaj aktarımına katkıda bulunma” durumuna ilişkin bulgular	48
4.3.4. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “öğrenci düzeyine uygunluğu”na ilişkin bulgular	51
4.3.5. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “ilişkilendirme düzeyi”ne ilişkin bulgular	54
4.4. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Bulgular	57
4.4.1. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu”na ilişkin bulgular	58
4.4.2. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “kazanımı karşına düzeyi”ne ilişkin bulgular	61
4.4.3. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “mesaj aktarımına katkıda bulunma” durumuna ilişkin bulgular	64
4.4.4. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “öğrenci düzeyine uygunluğu”na ilişkin bulgular	67
4.4.5. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “ilişkilendirme düzeyi”ne ilişkin bulgular	71
4.5. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Bulgular	74

4.5.1. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu”na ilişkin bulgular	75
4.5.2. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “kazanımı karşına düzeyi”ne ilişkin bulgular	77
4.5.3. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “mesaj aktarımına katkıda bulunma” durumuna ilişkin bulgular	79
4.5.4. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “öğrenci düzeyine uygunluğu”na ilişkin bulgular	81
4.5.5. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “ilişkilendirme düzeyi”ne ilişkin bulgular	83
BÖLÜM V.....	86
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	86
KAYNAKÇA	88
EKLER.....	93
ÖZGEÇMİŞ.....	104

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa No
Çizelge 4.1. 4. sınıf Coğrafya kazanımlarının ve kazanıma ait görsellerin ünitelere göre dağılımı.....	24
Çizelge 4.2. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin incelenmesindeki güvenilirlik testi sonuçları.....	27
Çizelge 4.3. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu.....	27
Çizelge 4.4. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri.....	31
Çizelge 4.5. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları.....	33
Çizelge 4.6. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu.....	36
Çizelge 4.7. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri.....	37
Çizelge 4.8. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin incelenmesindeki güvenilirlik testi sonuçları.....	40
Çizelge 4.9. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu.....	41
Çizelge 4.10. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri.....	44
Çizelge 4.11. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları.....	48
Çizelge 4.12. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu.....	51
Çizelge 4.13. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri.....	54
Çizelge 4.14. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin incelenmesindeki güvenilirlik testi sonuçları.....	57
Çizelge 4.15. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu.....	58
Çizelge 4.16. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri.....	61
Çizelge 4.17. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları.....	64
Çizelge 4.18. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu.....	67
Çizelge 4.19. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri.....	71

Çizelge 4.20. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin incelenmesindeki güvenilirlik testi sonuçları.....	75
Çizelge 4.21. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu.....	75
Çizelge 4.22. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri.....	77
Çizelge 4.23. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları.....	79
Çizelge 4.24. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu.	81
Çizelge 4.25. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri.....	83

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 4.1. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki kazanım ve görseller.....	25
Şekil 4.2. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu.....	28
Şekil 4.3. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.65.....	29
Şekil 4.4. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.72.....	30
Şekil 4.5. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri.....	31
Şekil 4.6. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.66.....	32
Şekil 4.7. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.71.....	33
Şekil 4.8. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları.....	34
Şekil 4.9. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.69.....	35
Şekil 4.10. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu....	36
Şekil 4.11. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.59.....	37
Şekil 4.12. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri.....	38
Şekil 4.13. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.56.....	39
Şekil 4.14. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu.....	42
Şekil 4.15. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.89.....	43
Şekil 4.16. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri...45	45
Şekil 4.17. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.56.....	45
Şekil 4.18. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.56.....	46
Şekil 4.19. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.79.....	47
Şekil 4.20. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları.....	49
Şekil 4.21. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.74-75.....	50
Şekil 4.22. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.80.....	51
Şekil 4.23. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu....	53
Şekil 4.24. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.78.....	53
Şekil 4.25. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.78.....	54
Şekil 4.26. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri.....	55
Şekil 4.27. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.156.....	56

Şekil 4.28. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu.....	59
Şekil 4.29. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.97.....	60
Şekil 4.30. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.111.....	60
Şekil 4.31. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri...	62
Şekil 4.32. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.34.....	63
Şekil 4.33. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları.....	65
Şekil 4.34. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.93.....	66
Şekil 4.35. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.112.....	67
Şekil 4.36. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu.....	69
Şekil 4.37. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.102.....	70
Şekil 4.38. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri.....	72
Şekil 4.39. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.107.....	73
Şekil 4.40. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.118.....	74
Şekil 4.41. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu.....	76
Şekil 4.42. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.44.....	76
Şekil 4.43. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri...	77
Şekil 4.44. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.37.....	78
Şekil 4.45. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları.....	79
Şekil 4.46. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.172.....	80
Şekil 4.47. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu.....	81
Şekil 4.48. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.34.....	82
Şekil 4.49. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.37.....	83
Şekil 4.50. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri.....	84
Şekil 4.51. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.32.....	84
Şekil 4.52. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.32.....	85

SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Çalışmada yer alan semboller ve sembollere ait olan açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Semboller

P

Na

Nd

f

%

Açıklama

Anlamlılık Düzeyi

Görüş Birliği

Görüş Ayrılığı

Frekans

Yüzde

Kısaltmalar ve kısaltmalara ilişkin açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kısaltmalar

MEB

TTKB

TDK

Açıklama

Milli Eğitim Bakanlığı

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Türk Dil Kurumu

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, problem cümlesi, alt problemleri, sayıtları, sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 2015-2016 öğretim yılı 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna, ders kazanımlarını karşılama düzeyine, mesaj aktarımına katkıda bulunma durumuna, ilişkilendirme düzeyine ve kitap geneline dağılımı bakımından öğrencilerin düzeylerine uygunluğunu belirlemektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Ders kitaplarının değerlendirilmesi konusuna genel bir bakış açısıyla bakıldığında, ders kitaplarının genellikle fiziksel özellikler, bilimsel içerik, dil ve anlatım açısından incelendiği görülür. Ders kitaplarını görsel öğeler açısından inceleyen çalışmaların ise oldukça az olduğu görülmektedir. Bu araştırmada böyle bir eksikliğin görülmesinden hareketle yapılacaktır.

Teknolojinin gelişmesi ve bilgi birikiminin artmasıyla okuryazarlıklar daha geniş yelpazede gündeme gelmiştir. İnsan yaşadığı çağa ayak uydurmak ve nitelikli bir hayat geçirmek amacıyla sözlü iletişiminin bulunduğu basılı yayınlarla sadece yazı okuryazarlığı çerçevesinde sınırlı kalmayarak; medya okuryazarlığı, kültürel

okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, kültürel okuryazarlık, işitsel okuryazarlık, sosyal okuryazarlık, çevre okuryazarlığı ve görsel okuryazarlık gibi yeni okuryazarlık kavramlarını meydana getirmiştir (Kellner 2001).

Görsel okuryazarlık kavramından 1960'lı yıllarda gelişmiş ülkelerde bahsedilmeye başlanmıştır. Fakat bu kavramın yakın zamanda duyulmaya başlanması görsel okuryazarlığın yeni bir kavram olduğunu göstermez. Çünkü bazı antik çağ düşünürleri birçok görsel imgeyi kullanmışlardır. Tıpta, Aristoteles anatomik resimlemeleri kullanmış, Phythagoras, Socrates ve Platon geometri öğretmek amacıyla görsel imgelerden faydalanmışlardır. “Görsel okuryazarlık” kısaca; görsel mesajları anlamlandırma ve benzer şekilde mesaj oluşturma gücü olarak ifade edilmektedir (Heinich, Molenda ve Russel 1989). Öğrencilerin de görsel okuryazar olabilmeleri, imgelerle metinler arasında hızlı bir şekilde yer değişikliği yaparak iletişim kurmalarından geçmektedir.

1.3. Araştırmanın Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görseller öğrenmeyi destekliyor mu?

1.4. Araştırmanın Alt Problemleri

Çalışmada ana problem çerçevesinde görsellerin öğrenmeyi destekleyici niteliğini ölçebilmemiz için alt problemleri şu şekilde oluşturmak mümkündür:

1. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin konulara göre dağılımı nasıldır?
2. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görseller öğrencinin gelişim düzeyine uygun mudur?
3. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin çizimi özgün müdür?

4. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görseller estetik değeri yüksek midir?
5. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin rengi ilgi çekici midir?
6. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin boyutları amaca uygun mudur?
7. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin tasarımı ve sayfada bulunduğu konum öğrencinin dikkatini çekecek düzeyde midir?
8. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görseller mesaj aktarımına katkıda bulunmuş mudur?
9. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görseller metinle ne derece ilgilidir?
10. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsel tasarım ve sayfa düzenlemesi ünite içerisinde tutarlı bir biçimde midir?
11. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görseller tasarımda bütünlük ilkesine uygun mudur?

1.5. Araştırmanın Sayıltıları

1. Araştırmadaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerden oluşan örneklemin evreni temsil ettiği,
2. Araştırmada kullanılan ölçütlerin, Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki görsellerle ilgili mevcut durumu ortaya koyabilecek yeterlilikte olduğu,
3. Araştırmanın oluşturulmasında taranan kaynaklardan elde edilen bilgilerin güvenilir ve geçerli olduğu varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma, 2015-2016 eğitim-öğretim yılı içerisinde 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan dört özel yayınevi basımı ders kitabıyla,
2. 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerle sınırlıdır.

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde ilk olarak konunun kuramsal çerçevesine, devamında ise alanyazında yer alan Sosyal Bilgiler ders kitapları, görsel öğrenme, görsel kullanımının öğrenmeye katkılarını araştıran çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler İlişkisi

“Sosyal Bilgiler” içerik yönünden “Sosyal Bilimler”in disiplinlerinden yararlandığı için bu iki kavram genelde eş anlamlı olarak anılır. Bu disiplinleri beşeri bilimler olarak; tarih, antropoloji, psikoloji, sosyoloji, Coğrafya, hukuk, kent planlaması, ekonomi, siyasal bilimler, eğitim, vb. şeklinde sıralanır (Köstüklü, 2001: 9). Ancak bu kavramlar eğitim-öğretim sürecinde ayrı ayrı ele alınıp, farklılıkları göz önünde bulundurularak kullanılır (Kaya, 2013).

Sosyal Bilimler, toplumla ilgili disiplinlerin belirli kurallar eşliğinde bilimsel olarak incelenmesidir (Safran, 2008: 2). Buna göre; İnsanlar ve toplumlar belli bir değişim içinde varolur ve çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalır. İşte tamda burada sosyal bilimlere olan ihtiyaç göze çarpmaktadır. Bireylerin ve toplumun değişmesi sonucu, bireylerin gereksinimleriyle toplumun beklentisi arasındaki dengeyi sağlamada, bireylere gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma açısından sosyal bilimlerin önemi ortaya çıkar. Sosyal Bilimlerin toplumun ve bireyin değişimini araştırıyor olması bireyi toplumsallaştırma amacıyla verilen eğitimde, sosyal bilimlerin etkinliğinin hissedilmesinde ve eğitimin, hem bir sosyal bilim dalı hem de Sosyal Bilgilerin uygulama alanı olmasını sağlayarak “Sosyal Bilgiler” kavramını oluşturmuştur (Dönmez 2003: 32).

Kısaca Sosyal Bilimler Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi, Antropoloji, Sosyoloji, Psikoloji gibi birçok alana ait önemli temalardan ve anahtar kelimelerden

oluşmaktadır. İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar süreklilik göstermiştir, Sosyal Bilgiler ise öğretim kurumlarında yer alan eğitim alanlarının ortaya çıkardığı, Sosyal Bilimlerden yararlanan bir öğretim programıdır (Turan ve Ulusoy, 2010).

2.2. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı

Sosyal Bilimler, birçok disiplini ele alarak insan yararına hizmet edecek bilgiler üreten bilimler topluluğudur. Bu bilgileri insanlara aktarmak birçok yolla olduğu gibi bizi ilgilendiren kısmıyla eğitimle mümkündür. Sosyal bilimlere ait bilgi, beceri, değer ve tutumların eğitimle kazandırılması, Sosyal Bilimlerin ayrı ayrı disiplinler şeklinde veya çok disiplinli ve disiplinlerarası alan olarak okutulması Sosyal Bilgiler dersi aracılığı ile yapılır (Turan ve Ulusoy, 2010).

Sosyal Bilimlerde üretilen bilgiler ışığında “yaşam bir bütündür” ilkesi doğrultusunda insanın yaşamını ve faaliyetlerini bütünsellik içinde ele alan inceleme biçimi Sosyal Bilgiler olarak ifade edilir. Diğer bir deyişle ders programları içinde yer alan Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimler içerisindeki disiplinlerin, bütünsel bir yaklaşımla bir arada sunulduğu bir alandır. Bireyi toplumun ve kendisinin gereksinimlerine göre yetiştirmek Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarından olup; insanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha rahat ve mutlu yaşamasını, kendini gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içine girebilir (Sönmez, 1998: 17).

Koçak (2002) Sosyal Bilgileri; konuları genellikle Tarih, Coğrafya, Ekonomi ve Hukuk gibi dallardan faydalanılarak seçilen, öğrencileri sosyal yönden eğitmek, onlara içinde yaşadıkları toplumun yönetim düzeni, ekonomik özellikleri, tarihi üzerinde gerekli bilgi ve anlayışları kazandırmak, vatandaşlığın hak ve ödevlerini kavratmak maksadıyla ilk ve ortaokullarda okutulan ders olarak tanımlamıştır.

Erden (1997) göre Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında nitelikli ve sorumlu yurttaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilim disiplinlerinden yararlanılarak, öğrencilere sosyal hayatla ilgili temel bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırıldığı bir çalışma alanıdır.

Doğanay (2004), Sosyal Bilgileri insanları ve yaşamlarını konu alan, insanların kendilerini ve diğerlerini tanımalarına yardımcı olan disiplinler arası ve çok disiplinli bir alan olarak ifade eder. Şahin (2005) ise Sosyal Bilgileri disiplinler arası bir alan, Sosyal Bilimler alanındaki kuramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alınmasını, bireyin sosyal hayat içinde gelişerek yetişmesini sağlayan temel eğitimin vazgeçilmez derslerinden biri olarak tanımlar.

Sosyal Bilgiler dersinin bir diğer tanımı ise bireyin toplumsal yaşam içinde varolabilmesine yardımcı olmak amacıyla; Tarih, Coğrafya, Psikoloji, Sosyoloji, Antropoloji, Ekonomi, Felsefe, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi Sosyal Bilimlerin ve vatandaşlık bilgisi konularının yansıtılmasından oluşan öğrenme alanlarını üniteler veya temalar altında birleştiren, bireyin toplumsal ve doğal çevresiyle olan ilişkisini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında araştıran bir ilköğretim dersi olarak verilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005a).

2.3. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

İnsan toplumsal bir çevrede doğar, gelişir, yaşamını sürdürür ve ölür. Bu nedenle insan yaşamını sürdürmek için hem doğa, hem de toplumun oluşturduğu bazı kuralları ve ilkeleri öğrenmek durumundadır. Bu açıdan bakıldığında, sosyal bilimler insanoğlunun varoluşu kadar eskidir denebilir. Sosyal Bilgilerin, Sosyal Bilimlerin sadeleşmiş biçimi olduğuna göre; insanoğlu tarafından, bir ders olarak yapılandırılmamış olsa bile, insanlık tarihi kadar eski olduğu ifade edilmektedir (Dönmez, 2003).

Eski Çağ'daki eğitim sisteminde okutulan Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık ve Hukuk derslerinin Sosyal Bilimlerle ilgili olduğu söylenebilir. Orta Çağ'da Sosyal Bilimler dersleri dini bir içerik kazanmış olsa da Rönesans ve Reform döneminde, yeni ve yakın çağlarda bu durumdan kurtulmaya başlamıştır. İlk kez "Sosyal Bilgiler" adı altında ilk ve orta dereceli okullarda bir dersin okutulması gerektiğini Fransız düşünür Condorcet ileri sürmüştür (Sönmez 2005; Sözer 1998).

Sosyal Bilgiler eğitimi, ABD'de 1800'lü yılların sonları ile 1900'lü yılların başlarında yaşanan sosyal, ekonomik, kültürel vb. alanlarda meydana gelen

değişimler sonucunda ortaya çıkan sorunlara çözüm arama kaygısından doğmuştur (Öztürk ve Dilek 2002). Görüldüğü üzere, ABD'nin kendi bünyesindeki milletleri birbiriyle bağlamak ve onları “Amerikalı” yapmak için bir program düzenlemesi Sosyal Bilgileri ortaya çıkarmıştır (Karadeniz 2008: 19). Sosyal Bilgiler kavramı ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde 1892 yılında toplanan Ulusal Eğitim Konseyi tarafından ele alınmıştır. Bu konsey ABD'de milli toplum anlayışını oluşturmak üzere Sosyal Bilgiler dersini düzenlemiş ve Sosyal Bilgiler ders programını Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi derslerinden oluşturulmuş, aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarına göre program içeriğini yeniden biçimlendirmiştir (Dönmez, 2003). Düzenlenen içerik 1916 yılından itibaren “Sosyal Bilgiler” adıyla okutulmaya başlanmıştır (Sönmez, 2010).

ABD'de 1930'lu ve 1940'lı yıllarda yeniden kurmacılık akımı ve çocuk merkezli eğitim yaklaşımı Sosyal Bilgilerin gelişimini artırsa da, Sosyal Bilgiler dersi Tarih ve Coğrafya ağırlıklı olarak 1960'lı yıllara kadar devam etmiştir (Safran, 2008).

Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersi 1968 ilköğretim programında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin birleştirilmesinden meydana gelmiştir (Binbaşıoğlu, 2005: 544). Sosyal Bilgiler, bu ve bundan sonraki yıllarda yayınlanan programlarda, 4. ve 5. sınıflarda okutulan dersler içerisinde iki mihver dersten biri olarak kabul görmüştür (Öztürk ve Otluoğlu 2011). 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullarda, 1970-1971 yıllarında ise deneme amacı ile ortaokullarda resmen okutulmaya başlanmıştır (Dönmez 2003: 39). 1975 yılı itibariyle de Sosyal Bilgiler dersi, bütün ortaokullarda ders programındaki yerini almıştır (Han Kubat, 2008). 1985-1986 öğretim yılında ise 6. ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler dersi kaldırılmış ve yerini Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri olarak verilmeye başlanmıştır (Koçak, 2002: 10). 1997-1998 öğretim yılından itibaren ilköğretim okullarında 6. ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler adıyla yer almıştır (Güngördü, 2001: 132). 2000'li yıllara gelindiğinde ise Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde öğretmenler, değişiklikleri anlamaya, öğrencilere eşit fırsatlarla eğitim vermenin yollarını bulmaya başlamışlardır (Parker, 2005: 28). Çalışmalar 2005 yılında ürünlerini vermiştir. MEB tarafından pilot illerde uygulandıktan sonra yeni 4-5. sınıflar Sosyal Bilgiler öğretimi programı, 2005-2006 öğretim yılından itibaren bütün illerde uygulanmaya konmuştur. Bu program tematik öğrenme, problem çözme ve

işbirlikli öğrenmeyi merkeze alan sosyal yapılandırmacılık esas alınarak geliştirilmiştir (Öztürk, 2009).

2.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Milli Eğitim Bakanlığı'nca sistemimiz için uygun özelliklere sahip yeni Sosyal Bilgiler İlköğretim Programı'nın hazırlanma gerekçesi şu şekilde gösterilmiştir:

“Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtma bir zorunluluk hâline gelmiştir.” (MEB; 2005a: 44).

Sosyal Bilgiler programı; davranışçı yaklaşımlardan farklı olarak, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin yaşantılarını dikkate alarak, bireyin yaşama etkin katılımını, bilgiyi kazanması ve kullanmasını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini, eleştirel ve yaratıcı düşünmesini destekleyecek ve geliştirecek şekilde yeniden hazırlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında yeni Sosyal Bilgiler programı eğitimde “yapılandırmacılık” yaklaşımını temel almıştır (Çetin 2008). Buna göre 2004 Sosyal Bilgiler programının vizyonu şöyledir (MEB; 2005b):

“21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve İnkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.”

Bu yaklaşıma bağlı olarak öğrenci ve etkinlik merkezli, Sosyal Bilgiler açısından bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendini tanıyarak çevresiyle bireysel farklılıklarını gözeterek etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır.

Dolayısıyla yeni Sosyal Bilgiler programı (MEB; 2005b):

1. Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
6. Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

Yeni Sosyal Bilgiler programı oluşturmayı hedeflediği insan profili açısından yeni bir değişimi beraberinde getirerek, çağın gerektirdiği temel bilgi, beceri ve değerlerle donanmış, sosyal bilimlere ait kavram ve yöntemleri kullanan, hak ve görevlerini bilen ve yerine getiren etkin, üretken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bunu yaparken temelde Barr, Barth ve Shermis'in (1977) ortaya

koyduğu vatandaşlık aktarımı, sosyal bilimler ve yansıtıcı düşünme olarak Sosyal Bilgiler geleneğini sentezleyen bir program olarak yapılandırılmıştır.

2.5. Sosyal Bilgilerde Coğrafyanın Önemi

Coğrafya insanlık tarihi kadar eski bir bilimdir. İlk çağlarda insanlar yaşamlarına dair ihtiyaç duydukları yiyecek ve su gibi besin maddelerini bulabilmek için yaşam sürdükleri çevreye ait verileri haritalar üzerine aktarmaya başlamışlardır. Günden güne çoğalmaya ve gelişmeye başlayan toplumlar sosyal yaşamdaki karışıklıkları engellemek, ticaret yapmak ve çeşitli vergileri toplamak için elde ettikleri bilgileri kaydetmişlerdir (Öztürk, 2006).

Coğrafyanın, insanlığın başlangıcından itibaren insan hayatında ne kadar önemli olduğunu anlamak için tarihe bir göz atmamız yeterlidir. Şöyle ki;

- İlk insanın ortaya çıkışıyla başlayan, hayatta kalma mücadelesinde insana en büyük destek Coğrafya ilminden gelmiş ve ilk tarım toplumlarında yaşam için en gerekli olan bilgileri Coğrafya ilmi sağlamıştır.
- Ortaçağın Skolâstik düşünce zincirini kıran ve bütün Avrupa'ya gerçek dünyayı tanıma ve kabullenme imkânı sunan “Dünyanın yuvarlak olduğunun ispatı ve Coğrafi keşiflerle yeni kıtaların, yolların ve uygarlıkların keşfi” Coğrafya ilmi sayesinde olmuştur.
- Tarihteki büyük savaşlarda engin coğrafi bilgiye sahip komutanların büyük zaferler kazanması, bunun aksine coğrafi bilgiden yoksun komutanların büyük mağlubiyetler ile karşılaşmaları da bunu ispatlar niteliktedir.
- Günümüz Türkiye'sinin ve dünyanın her an yakından izlemeye ve önemini kavramaya başladığı “Deprem Olgusu” da Coğrafya eğitiminin ve ilminin hayatımızda nedenli önemli bir yer tuttuğunu insanlara kabul ettirmiştir (Meydan, 2010).

Coğrafya; insanlara bağımsız, çok yönlü ve yaratıcı düşünebilmeyi, edindikleri bilgilere göre günlük yaşantılarını düzenlemeyi ve geleceği görebilmeyi, çevrelerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik olaylarla ilgilenme alışkanlığı

kazandırmayı öğreten bir bilimdir (Akbulut, 2004). Coğrafya, coğrafi fenomenlerin, başka bir ifade ile Coğrafya ilmine araştırma konusu olan olayların tanıtımı ile birlikte, bunların oluşma nedenleri, sonuçları, insanlarla olan ilişkileri, yeryüzü genelinde veya belli bir bölgedeki dağılım düzenlerini de araştırmaktadır (Doğanay, 1993: 4). Ayrıca Coğrafya, zamanı ve mekânı kullanmak, doğal ve beşeri güzellikleri koruma bilinci oluşturmak, ekonomik yaşama becerisi kazandırmak, evrensel kavramların hayatın içindeki yerini ve bunları kullanan güçlerin egemenliğini anlamak için gereklidir (Girgin, 2001: 135).

Meydan'a göre (2010), Coğrafya ilköğretimden itibaren coğrafi düşüncenin yapısına uygun olarak verilmesiyle öğrencinin çevresiyle uyumunu sağlamakta ve etrafında gelişen olaylar hakkında yorum yapabilme gücü kazandırmaktadır. Diğer bir deyişle Coğrafya, insanlara bağımsız, çok yönlü ve yaratıcı düşünebilme, ileriye görebilme, edinilen bilgileri günlük yaşamda kullanabilme alışkanlığı kazandırır ve ilköğretimden itibaren Sosyal Bilgiler dersi bağlamında üzerinde dikkatle durulması gerekir.

2.6. Ders Kitapları

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte öğretim materyalleri de günden güne yenilenmekte ve değişmektedir. Buna rağmen vazgeçilmez öğretim materyali, tarihi çok eskilere dayanan ders kitaplarıdır. “Mısır’ da M.Ö. 4000 yıllarında papirüs üzerine yazılmış ders kitaplarından sonra, M.Ö. 3000 yıllarında kil tabletler halinde yazılmış, Asur ve Babil Medeniyetleri’ne ait olan ders kitaplarına rastlanmıştır” (Tosunoğlu ve Aslan, 2001: 9).

Türk eğitim tarihine bakıldığında ise ilk resimli Türkçe alfabe ve okuma kitabımız 1874 yılında Hafız Refi'nin yazdığı, İstanbul'da yayımlanmış olan “Elifbâ-yı Osmanî” adlı kitaptır. Kitapta gravür biçiminde yapılmış 31 kadar hayvan resmi vardır. Bu kitap, sıbyan mekteplerinde dört-beş yaştan başlayıp, on-on bir yaşına kadar devam eden çocuklara alfabe öğretmek amacıyla kullanılan en eski ve yaygın kitaptır (Akyüz, 2000: 25).

2.6.1. Ders Kitaplarının İşlevi ve Önemi

Ders kitapları öğretme-öğrenme sürecinin en yaygın kullanılan materyali olup günümüzde de önemini korumaktadır. Hatta birçok öğretmen öğretim programına bakma ihtiyacı duymadan birçok etkinliği ve öğrenme-öğretme sürecine ilişkin düzenlemeleri ders kitaplarıyla yürütmektedir. Bu sebeple ders kitaplarının önemi daha da artmaktadır (Kızılcıoğlu, 2003).

Ders kitapları, öğrenciye aktarılan bilgilerin öğrenci üzerinde daha kalıcı hale gelmesinde kullanılacak en temel kaynaklardır. Öyle ki; öğrenci anlatılanı pekiştirme, karşılaştırma ve alışkanlığa dönüştürerek yaşantısına yansıtma olanağını ilk olarak ders kitaplarıyla bulur (Demir, 2008).

Ders kitabıyla ilgili yapılan tanımların bazıları şöyledir;

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeği'nde "Her tür derecedeki yaygın ve örgün eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış basılı eser" olarak tanımlanmaktadır (Bulut, 2008: 14).

"Ders kitabı ders konularına ait bilgileri, öğrencilerin kendi kendilerine okuyarak, sıralı ve doğru bir şekilde öğrenmeleri için kullanılmak üzere öğretim programlarına uygun bir şekilde ve özel bir maksat ile hazırlanmış yazılı bir metindir" (Şahin, 2004: 365).

"Ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap" (Güneş, 2002).

Demirel ve Kıroğlu'nun (2005: 9) yaptıkları tanım ise; "Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir."

Bir kitabın ders kitabı olarak nitelendirilmesi, ilgili dersin belirli düzeyler için hazırlanmış programıyla örtüştüğü anlamına gelmektedir. Bu bağlamda strateji, yöntem ve tekniklerin uygulandığı, programın hedef ve davranışlarına uygun bir araç demektir (Kılıç ve Seven, 2008: 19).

Tanımlara bakıldığında ders kitaplarının eğitim-öğretimde, hem öğretmenler hem de öğrenciler için önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda iyi bir ders kitabı şu şekilde olmalıdır;

1. Öğrenciye kendi başına öğrenme yeteneğini kazandırmalı,
2. Kesin cevaplar verebileceği iddiasında bulunmamalı,
3. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine katkı sağlamalı,
4. Geçmişirdelerken yorumları nesnel bir bakış açısıyla ifade etmeli,
5. Çok yönlü bakış açısına sahip kaynaklardan yararlanmalı,
6. Ön yargı ve klişelerden uzak durmalı,
7. Yaparak ve yaşayarak öğrenme modelini öğrencilerin benimsemelerine yardımcı olmalı,
8. Öğrencilerin kişisel gelişimine, beceri ve davranışlarının gelişmesine katkıda bulunmalı,
9. Çeşitli ödev ve etkinlikler içermeli,
10. Konuların sunumunda kullanılan görsel unsurlar fonksiyonel ve kaynak niteliğinde olmalıdır (Dönmez, 2003: 93).

“Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği” madde 6’da (MEB; 2009) ders kitaplarının nitelikleri şöyle ifade edilmektedir;

1. Anayasa ve kanunlara aykırı konuları içermez.
2. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında belirtilen Atatürk İlke ve İnkılâplarına ve Anayasada ifade edilen Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milleti’nin değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve her zaman yücelten; insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları yerine getiren vatandaşlar olarak yetiştirilmesine, Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olarak hazırlanır.
3. İnsan haklarına aykırı olamaz ve hiçbir türlü ayrımcılığı (cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce gibi) içermez.
4. Bilimsel kural ve disiplinlere uygun olarak hazırlanır.
5. Reklam unsuru taşıyan hiçbir öge içermez.

6. İçeriğinde yer alan okuma metinleri öğrencileri, iyi, saygılı, dürüst, alışkan vatandaş olmalarında ve Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen, yerine getiren bireyler yetişmesinde yol gösteri nitelikte olur.
7. Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri ile dersin programına ve ait olduğu eğitim kurumunun amaçlarına uygun olur.
8. İçeriğinde ğretim programlarında belirtilen Atatürk ilke ve inkılâpları ile ilgili kazanımları bulundurur.
9. Diyalog, hoşgörü, uzlaşma kültürü, empati, farklılıklara ve insan haklarına saygı, eşitlik, katılım, çoğulculuk, hukukun üstünlüğü gibi değerlerin gelişimine katkı sağlar.
10. Bilgiye ulaşmaya, bilgiyi sorgulamaya ve bilginin nasıl üretileceğine dikkat çeker.
11. Bilişim teknolojisinin çağın gerektirdiği şekilde kullanımını teşvik eder.
12. Öğretim programının kazandırmayı amaçladığı bilgi, beceri, tavır, tutum, değer ve yetkinlikleri kapsar.
13. n yargı ve dar kalıplı önermelerden uzak durarak konuyla ilgili farklı bakış açıları içerir.
14. Kişi, kurum ve kuruluşları yıpratıcı ve kk düşürücü unsurları taşımaz.
15. İşlenişte, ğretmene rehber rolü, öğrenciye de aktif rol vererek öğrencinin ön planda olmasını sağlar. Öğrencilerin farklı ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına yönelik çeşitli seçenekler sunar.

2.6.2. Ders Kitaplarındaki Görsel Malzemeler ve Sunumu

Günümüz teknolojisinin getirdiği yenilik ve ilerlemeler karşısında direnen kitaplar, içeriksel olduğu kadar görsel tasarım açısından da daha fazla geliştirilmelidir. Hazırlanan ders kitaplarında öğretme-öğrenme sürecini ilgi çekici ve aktif hale getirmek için tamamlayıcı, eğitici ve öğretici özellikteki görsel materyallerin kullanımında gerekli özeni göstermek gerekmektedir. Ders kitaplarındaki görsel malzemeler dediğimizde; fotoğraf, grafik, illüstrasyon, diyagram gibi görsellerin tümü kastedilmektedir (Uçar, 2004: 163).

İşler'e (2003) göre ders kitaplarındaki görsel malzemeler, kavramayı artırıcı, dikkat çekme ve motive edici olmakla birlikte, soyut ve karmaşık kavramları görselleştirerek somut ve anlaşılır hale getirir. Ayrıca, yoğunlaştırılmış bilgi içerdikleri için kolayca yorumlanabilmekte ve hatırlamayı kolaylaştırmaktadır.

Küçükahmet (2001: 53), MEB tarafından da kabul edilen ders kitaplarında olması gereken görsel özellikleri genel olarak şu şekilde ifade etmiştir;

1. Görsel malzemeler, öğrencilerin gelişim düzeyine ve konulara uygun olmalıdır.
2. Görsel malzemeler, net, anlaşılır, temiz baskılı ve estetik yönü güçlü olmalıdır.
3. Tablo ve grafik gibi görsel malzemelerdeki istatistikî veriler güncel bilgileri yansıtmalıdır.
4. Görsel malzemeler eğitim durumunu ilgi çekici hale getirmelidir. (Renklerde gerçeğe yakınlık, estetik açıdan güç, sayfa düzenlemesi, iyi algılanabilirlik için yeterince büyüklük, bağlantısı olmayan ayrıntılardan kaçınma).
5. Görsel malzemeler olması gereken yerde kullanılmalıdır.
6. Görsel malzemeler bulunduğu bölümün içeriğine uygun, doğru ve anlaşılır olmalıdır.
7. Görsel malzemelerin başlığı ve alt yazıları doğru, açık ve anlaşılır olmalıdır.
8. Görsel malzemelerde özellikle vurgulanmak istenen noktalara dikkat çekilmelidir.

Ders kitaplarındaki görsel malzemelerin ve bunların tasarımının öğretme-öğrenme sürecindeki önemi büyüktür. Ders kitaplarında kullanılan görsel malzemeler, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren, estetik beğenilerini artıran, zekâ gelişimlerine katkı sağlayan ve dünyayı tanımalarına yardımcı olan vazgeçilmez unsurlardandır. Görsel malzemelerin kaliteli ve estetik değerinin yüksek olması öğrencilerin algılama düzeylerini de yükseltmektedir. Öğrencilerin estetik algısının gelişmesinde ve kitap okuma alışkanlığının oluşmasında görsel tasarımı kuvvetli olan kitapların etkisi büyüktür (Uzuner, Aktaş ve Albayrak 2010). Mükemmel tasarımlı

bir ders kitabına sahip olan öğrencinin, iyi bir eğitim süreci geçireceği muhtemeldir. Bu nedenle çocuk ruhundan anlayan grafik tasarımcı elinden çıkmış, görsel tasarımı, baskısı ve üretimi kaliteli olan kitaplar yapılmalıdır (Oğuzoğlu, 2001: 114).

Ders kitapları hazırlanırken görsel açıdan uyulması gereken birtakım tasarım öğeleri ve ilkeleri vardır. Bu öğeler ve ilkeler birbiriyle bağlantılı olarak hareket eder. İlkeler, öğelerin görevini tam anlamıyla yapabilmesi için yol göstericidir. İlkelere uyulmadığı takdirde tasarım işlevini yitirebilir (Kılıç ve Seven, 2008: 114).

2.6.2.1. Görsel Tasarım Öğeleri

Renk; fiziksel olarak, güneş ışığından çevreye yayılan bir tür enerji olarak düşünülür. Nitekim renk, ışığın cisimlere çarparak yansmasıyla görme duyumuzda oluşturduğu etkidir (Artut, 2002: 170). Rengin ders kitaplarında görsel zenginlik oluşturması sebebiyle, tasarımcının çocukta duygusal etki bırakmada rengi araç olarak kullanabileceğini ve rengin psikolojik açıdan ne gibi etkileri olabileceğini iyi bilmelidir (Demirel ve Kıroğlu, 2005: 155). Ders kitaplarının renkli, net ve açık olması öğrencinin dikkatini çekmede etkili olacaktır. Sarı zemin üzerine siyah en iyi okunabilir renktir (Çalık, 2001: 9-10).

Çizgi; noktaların aynı yönde ya da farklı yönlerde, belli bir sınırdan ya da sınırsız biçimde ardışık olarak dizilmesinden meydana gelen şekildir. Çizginin eni boyu olmasına rağmen en-boy arası farkın büyük olmasından dolayı sadece uzunluğu algılanabilen, yüzey ve hacim etkisi göstermeyen görsel bir elemandır (Balcı ve Say, 2003: 10). Çizgiler düz, kıvrımlı, kalın, ince, sürekli, kesik ya da keskin özelliklerde olduğu gibi bazı farklı mesajlar da içerebilirler. Örneğin; kıvrımlı çizgi zerafet, yatay çizgi durgunluk, düşey çizgi saygınlık gibi (Ketenci ve Bilgili, 2006: 281).

Doku; hem görme hem de dokunma duyusuna algılanabilen bir unsurdur. Nesnenin dış yapısı hakkında bilgi verdiği gibi, içyapısı hakkında da bir bilgi verebilir (Odabaşı, 2006: 69). Ders kitaplarında dokunun kullanılması, nesnelere gerçek görünüşünü yansıtma, nesnelere dikkat çekme ve kullanımı kolaylaştırma işlevi görür. Nesnelere algılanışı doku rengi, işlenişi, yapısı ve parlaklığıyla ilgilidir (Kılıç ve Seven, 2008: 111).

Boyut; ders kitaplarındaki öğelerin uzunluk, derinlik, genişlik ve yüksekliğini ifade eder. Kitabın fiziksel yapısında ve öğretici unsurların tasarlanmasında kullanılır (Kılıç ve Seven, 2008: 117).

Şekil-Form; bir zemin üzerinde oluşturulan iki boyutlu biçimler şekili, şekillerin birbirine göre konumlandırılması ise formu oluşturmaktadır. Ders kitaplarındaki öğretici unsurların etkili bir biçimde sunulması, gözün şekiller üzerinde rahat hareket edebilmesiyle mümkündür (Kılıç ve Seven, 2008: 117).

Boşluk; öğretici unsurların sayfa genelinde kapladığı alan dışında kalan bölümleri ifade eder. Ders kitaplarındaki yazı ve görsellerin yerleşim ile dağılımı sayfa düzenini etkiler. Boşluklar sayfa düzenini etkili kılmak için bırakıldığı gibi, öğrencilerin not alma amacıyla da kullanabilecekleri alanlardır. Yapılan araştırmalarda sayfa üzerinde gözün en fazla algıladığı bölüm %41 oranla sol üst köşe, en az algıladığı ise %14 oranla sağ alt köşe olarak belirlenmiştir (Kılıç ve Seven, 2008: 117).

2.6.2.2. Görsel Tasarım İlkeleri

Bütünlük; tasarım ilkelerinin en önemlilerinden biri olan bütünlük bir tasarım içinde kompozisyondaki dağınıklık ve parçalanmanın önüne geçilmiş olur. Tasarımcı, kompozisyonunda var olan unsurları gruplandırılmalı ve bunları birbiriyle uyum içinde düzenlemelidir. Bir tasarımdaki ideal bütünlük aynı temel biçime, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlarla oluşmaktadır. Farklı olanı öne çıkarmak ve algılamayı artırmak için diğer tasarım unsurlarının bir bütünlük içinde oluşturulması gerekir (Becer, 2008: 72).

Ritm; tekrarı ifade eder. Kullanılan unsurların aynısının veya benzerlerinin birden fazla kullanılmasıyla oluşur. Ritm, bütünlük etkisini anımsatır ve güçlendirir (Güngör, 1972).

Zıtlık; değerler, renkler, şekiller, dokular ve diğer öğelerin farklılığını ifade eder. Zıtlıklar esere olan ilgiyi artırarak görsel heyecan yaratır. Kitap içindeki unsurların dikkatimizi çekmesi, unsurların birbirlerinden farklılığıyla sağlanır. Tasarımcılar

genellikle zıtlıkları heyecan yaratmak ve dikkat çekmek için kullanırlar (Özsoy, 2006: 16).

Oran ve orantı; oran, bir görsel kompozisyon içerisindeki ölçülerin birbiriyle olan ilişkisini ifade etmektedir. Orantı ise, boyutlar arası ilişkilerden oluşmaktadır. Tasarım zemininin eniyle boyu, görsel malzemelerin genişlik ve yüksekliklerinin bir araya gelerek meydana getirdikleri kitlelerin boyutları arasında tamamiyle orantıya dayalı ilişkiler bulunmaktadır. Görsel unsurların başka unsurlarla orantısal ilişkiler kurması, algı ve iletişime etki eder (Becer, 2008: 68).

Denge; düzenlemeler içerisinde bazı cisimler daha fazla dikkat çekerler. Diğer taraftan ilgi alanı zayıf olan cisimler de kendilerine göre bir çekim gücü oluşturmaları gerekmektedir. Dengeyi sağlamak simetriyle mümkündür. Yalnız çok fazla simetrinin kullanılması monotonluğa neden olur ve bu monotonluktan kurtulmak için asimetrinin kullanılması gerekir. Asimetrinin kullanılması daha zor olmakla birlikte, ilgi gücünün zayıflaması durumlarında düzenlemeleri tekdüzelikten kurtarır (Gence ve Orhon, 2006: 35).

Hareket; görsel sanatlarda hareket esere ritim katar, canlılık ve dinamizm meydana getirir. Hareket olmazsa ritimden söz etmek mümkün değildir. Görsel tasarımlarda doku-form, açık-koyu ve ışık-gölge gibi unsurların dağılımlarına göre farklı etkiler ve titreşimler oluşturulur. Bu da zihnimize hareket algısını oluşturur (Balcı ve Say, 2003: 45).

Vurgu; Eser verilen mesajın belirgin hale getirilmesi veya dikkatin belli bir noktaya çekilmesi için, tasarım elemanlarının çeşitli şekillerde, baskın olarak kullanılmasıdır. Baskın unsurlarla tasarlanmış birçok eser, ciddi bir öneme sahiptir (Özsoy, 2006: 18).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümünde araştırmanın modeli, gerçekleştirildiği evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi üzerinde durulacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma ilkökul 4, ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya konu görsellerini incelemeye yönelik tasarlanmış olup tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma modeli, araştırmanın amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesi olarak ifade edilebilir. Tarama modeli; geçmişte veya halen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan durum, kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2009: 77). Tarama modeline göre yapılan bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evreni, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, Talim ve Terbiye Kurulu'nun kararı ile ders kitabı olarak okutulmak üzere kabul edilmiş ders kitapları araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Türkiye genelinde 4, 5, 6 ve 7. sınıfta okutulmak üzere iki MEB basımı, dört özel yayınevi basımı olan, toplamda altı Sosyal Bilgiler ders kitabı

vardır. Araştırma evrenini dört özel yayınevi basımı 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya üniteleri oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, özel yayınevi basımı 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya konu görselleri üzerine durum tespiti yapmak için nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Veri toplamada, hazırlanan “Ders kitabı görsel inceleme kriterleri formu” (EK-1) kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olay ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi, özellikle derinlemesine görüşme ve kapsamlı gözlem yapmanın olanaklı olmadığı durumlarda tek başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılmakla birlikte diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187).

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde, ilk olarak incelenecek görseller elektronik ortamdaki 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarından ekran görüntüsü alınarak teze aktarılmıştır. Sonra da her bir görselin amaca uygun olarak detaylı bir betimsel yorumlaması yapılmıştır.

Kazanım görselleri incelenirken üç uzman görüşüne başvurulmuştur. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nde görev yapan bir Coğrafya uzmanı ve iki de Sosyal Bilgiler bilim uzmanının görüşlerinden yararlanılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Döküman incelemesiyle toplanan verilerin analizi “betimsel analiz” yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bu tür analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler mantıklı ve anlaşılır biçimde betimlenir ve sonrasında yapılan bu betimlemeler açıklanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 172).

Ders kitabındaki görsellerin betimsel analizi yapılırken bazı değerlendirme ölçütleri dikkate alınmıştır. Ölçütler, MEB (2011) tarafından belirlenen “ İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-7. Sınıflar) Taslak Ders Kitaplarını İnceleme, Değerlendirme Ölçütleri ve Puantajı” (EK-2) ve Alpan’ın (2004) belirlediği “Görsel Tasarım İlkeleri” (EK-3) incelenerek oluşturulmuştur. Oluşturulan değerlendirme ölçütleri şunlardır:

1. Görsellerin ünitelere göre dağılımı
2. Görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu
3. Görsellerin Coğrafya kazanımlarını karşılama düzeyi
4. Görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi
5. Görsellerin öğrenci düzeyine uygunluğu
6. Görsellerin ilişkilendirme düzeyi

Kazanım görsellerinin, oluşturulan ölçütlere göre değerlendirilmesinde bir diğer Sosyal Bilgiler eğitimcisinin görüşleri alınarak, bu amaçla Miles ve Huberman’ın (1994) güvenilirlik formülü kullanılmıştır.

$P = \frac{Na(\text{Görüş Birliği})}{Na(\text{Görüş Birliği}) + Nd(\text{Görüş Ayrılığı})} \times 100$ (Miles ve Huberman, 1994).

Uyuşum yüzdesi %70 veya daha büyük olan değerler “kabul edilebilir” alınır (Şencan, 2005). Uzlaşılamayan maddeler üzerinde uzmanlarla bir araya gelinerek ortak bir karar elde edilmiştir. İncelenen maddelerin uyum yüzdesi hesaplanırken 4. sınıf kazanımları “A”, 4. sınıf inceleme kriterleri sırasıyla “Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğu” “A1”, “Kazanımı Karşılama Düzeyi” “A2”, “Mesaj Aktarımına Katkıda Bulunma Düzeyi” “A3”, “Öğrenci Düzeyine Uygunluğu” “A4”,

“İlişkilendirme Düzeyi” “A5” olarak kodlanmıştır. 5. sınıf kazanımları “B”, 5. sınıf inceleme kriterleri sırasıyla “Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğu” “B1”, “Kazanımı Karşılama Düzeyi” “B2”, “Mesaj Aktarımına Katkıda Bulunma Düzeyi” “B3”, “Öğrenci Düzeyine Uygunluğu” “B4”, “İlişkilendirme Düzeyi” “B5” olarak kodlanmıştır. 6. sınıf kazanımları “C”, 6. sınıf inceleme kriterleri sırasıyla “Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğu” “C1”, “Kazanımı Karşılama Düzeyi” “C2”, “Mesaj Aktarımına Katkıda Bulunma Düzeyi” “C3”, “Öğrenci Düzeyine Uygunluğu” “C4”, “İlişkilendirme Düzeyi” “C5” olarak kodlanmıştır. 7. sınıf kazanımları “D”, 7. sınıf inceleme kriterleri sırasıyla “Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğu” “D1”, “Kazanımı Karşılama Düzeyi” “D2”, “Mesaj Aktarımına Katkıda Bulunma Düzeyi” “D3”, “Öğrenci Düzeyine Uygunluğu” “D4”, “İlişkilendirme Düzeyi” “D5” olarak kodlanmıştır.

İnceleme kriterleri doğrultusunda verilen cevapların kodları da şöyledir; Birinci sıradaki rakam kazanım numarasını, ikinci sıradaki rakam ise verilen cevap numarasını ifade etmektedir. Örneğin 1. kazanım için verilen cevap (1 iyi değil, 2 iyi, 3 çok iyi) 2 ise 12 olarak, 8. kazanım için verilen cevap 3 ise 83 olarak, 13. kazanım için verilen cevap 1 ise 131 olarak kodlanmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin nitelik ve nicelik bakımından mevcut durumları incelenmiştir.

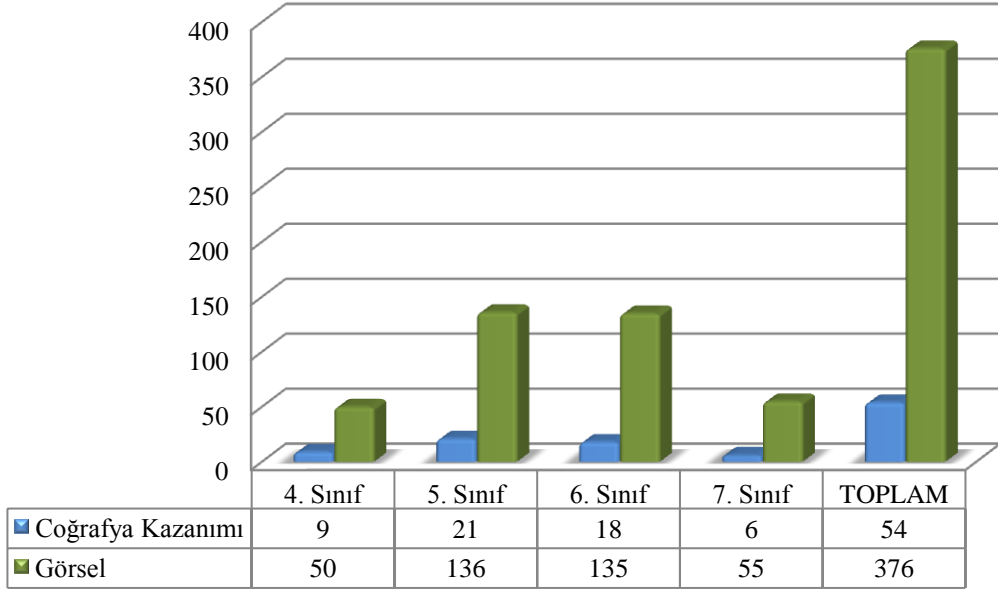
4.1. Coğrafya Kazanımlarının ve Bu Kazanımlara Ait Görsellerin Ünitelere Göre Dağılımı

Çizelge 4.1. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarının ve kazanıma ait görsellerin ünitelere göre dağılımı

SINIF	ÜNİTELER	COĞRAFYA KAZANIMI			KULLANILAN GÖRSEL		
		f	/	(%)	f	/	(%)
4. SINIF	1- KENDİMİ TANIYORUM	-	-	-	-	-	-
	2- GEÇMİŞİMİ ÖĞRENİYORUM	-	-	-	-	-	-
	3- YAŞADIĞIMIZ YER	8		88,9	45		90
	4- ÜRETİMDEN TÜKETİME	-	-	-	-	-	-
	5- İYİ Kİ VAR	-	-	-	-	-	-
	6- HEP BİRLİKTE	-	-	-	-	-	-
	7- İNSANLAR VE YÖNETİM	-	-	-	-	-	-
	8- UZAKTAKİ ARKADAŞLARIM	1		11,1	5		10
	TOPLAM	9		100	50		100
5. SINIF	1- HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM	-	-	-	-	-	-
	2- ADIM ADIM TÜRKİYE	1		4,7	18		13,2
	3- BÖLGEMİZİ TANIYALIM	7		33,3	37		27,2
	4- ÜRETTİKLERİMİZ	7		33,3	41		30,2
	5- GERÇEKLEŞEN DÜŞLER	-	-	-	-	-	-
	6- TOPLUM İÇİN ÇALIŞANLAR	-	-	-	-	-	-
	7- BİR ÜLKE, BİR BAYRAK	1		4,7	8		5,9
	8- HEPİMİZİN DÜNYASI	5		24	32		23,5
	TOPLAM	21		100	136		100

Çizelge 4.1. (devam)

SINIF	ÜNİTELER	COĞRAFYA KAZANIMI		KULLANILAN GÖRSEL	
		f	/ (%)	f	/ (%)
6. SINIF	1- SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM	-	-	-	-
	2- YERYÜZÜNDE YAŞAM	7	38,9	51	37,7
	3- İPEK YOLU'NDA TÜRKLER	2	11,1	7	5,2
	4- ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI	5	27,8	36	26,7
	5- ÜLKEMİZ VE DÜNYA	4	22,2	41	30,4
	6- DEMOKRASİNİN SERÜVENİ	-	-	-	-
	7- ELEKTRONİK YÜZYIL	-	-	-	-
	TOPLAM	18	100	135	100
7. SINIF	1- İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ	-	-	-	-
	2- ÜLKEMİZDE NÜFUS	3	50	21	38,2
	3- TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK	-	-	-	-
	4- ZAMAN İÇİNDE BİLİM	-	-	-	-
	5- EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT	1	16,7	15	27,3
	6- YAŞAYAN DEMOKRASİ	-	-	-	-
	7- ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER	2	33,3	19	34,5
	TOPLAM	6	100	55	100
GENEL TOPLAM		54	-	376	-

Şekil 4.1. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki kazanım ve görseller

Çizelge 4.1. incelendiğinde 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler özel basımevi ders kitaplarında Coğrafya kazanım ve görsellerinin ünitelere göre dağılımı şu şekildedir;

4. sınıf Sosyal Bilgiler Coğrafya kazanımları 2 ünite içerisinde yer almaktadır. 8 kazanım 45 görseliyle “Yaşadığımız Yer” ünitesinde, 1 kazanım 5 görseliyle “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesinde olmak üzere; toplamda 9 kazanım, 50 görsel mevcuttur.

5. sınıf Sosyal Bilgiler Coğrafya kazanımları 5 ünite içerisinde bulunmaktadır. 1 kazanım 18 görseliyle “Adım AdımTürkiye” ünitesinde, 7 kazanım 37 görseliyle “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde, 7 kazanım 41 görseliyle “Ürettiklerimiz” ünitesinde, 1 kazanım 8 görseliyle “Bir Ülke, Bir Bayrak” ünitesinde ve 5 kazanım 32 görseliyle “Hepimizin Dünyası” ünitesinde olmak üzere; toplamda 21 kazanım, 136 görsel mevcuttur.

6. sınıf Sosyal Bilgiler Coğrafya kazanımları 4 ünite içerisinde bulunmaktadır. 7 kazanım 51 görseliyle “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde, 2 kazanım 7 görseliyle “İpek Yolu’nda Türkler” ünitesinde, 5 kazanım 36 görseliyle “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde, 4 kazanım 41 görseliyle “Ülkemiz ve Dünya” ünitesinde olmak üzere; toplamda 18 kazanım, 135 görsel mevcuttur.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Coğrafya kazanımları 3 ünite içerisinde yer almaktadır. 3 kazanım 21 görseliyle “Ülkemizde Nüfus” ünitesinde, 1 kazanım 15 görseliyle “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde, 2 kazanım 19 görseliyle “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde olmak üzere; toplamda 6 kazanım, 55 görsel mevcuttur.

Dört kitaba genel olarak bakıldığında 14 ünite içerisinde 54 kazanım ile 376 görsel bulunmaktadır. Buna göre, kazanım başına ortalama 7 görsel düşmektedir.

4.2. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Bulgular

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin bulgular “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu, kazanımı karşılama düzeyi, mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi, öğrenci düzeyine uygunluğu, ilişkilendirme düzeyi” bakımından beş alt başlıkta ele alınmıştır. 4. sınıf kazanım görsellerinin incelenmesinde yapılan güvenilirlik çalışması

çizelge 4.2.'de verilmiştir. A1 (Görsel tasarım ilkelerine uygunluk) ve A4'dün (Öğrenci düzeyine uygunluk) güvenilirliği diğer değerlendirme kriterlerine göre daha yüksektir. Uyuşum yüzdeleri düşük olan maddeler için uzmanlar bir araya gelerek ortak bir karara varmışlardır. Genel olarak, yapılan değerlendirmelerin uyuşum yüzdeleri %70 üzerinde olduğundan değerlendirmeler güvenilirlerdir.

Çizelge 4.2. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin incelenmesindeki güvenilirlik testi sonuçları

Değerlendirme Kriterleri	A				
	A1	A2	A3	A4	A5
1. Uzmanın Değerlendirmesi	11, 21, 31, 41, 51, 61, 71, 82, 91	12, 22, 32, 42, 53, 61, 71, 81, 92	12, 22, 31, 42, 51, 61, 72, 81, 93	11, 22, 32, 42, 52, 62, 71, 82, 93	13, 23, 33, 43, 52, 61, 71, 82, 92
2. Uzmanın Değerlendirmesi	11, 21, 31, 41, 51, 61, 71, 81, 91	12, 22, 32, 42, 52, 61, 71, 81, 93	12, 22, 31, 41, 51, 61, 71, 81, 93	11, 22, 32, 42, 52, 61, 71, 82, 93	13, 23, 33, 43, 53, 61, 71, 83, 92
Uyuşum Yüzdesi	%88,8	%77,7	%77,7	%88,8	%77,7
Son Durum	11, 21, 31, 41, 51, 61, 71, 91	12, 22, 32, 42, 61, 71, 81	12, 22, 31, 51, 61, 81, 93	11, 22, 32, 42, 52, 71, 82, 93	13, 23, 33, 43, 61, 71, 92

4.2.1. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu”na ilişkin bulgular

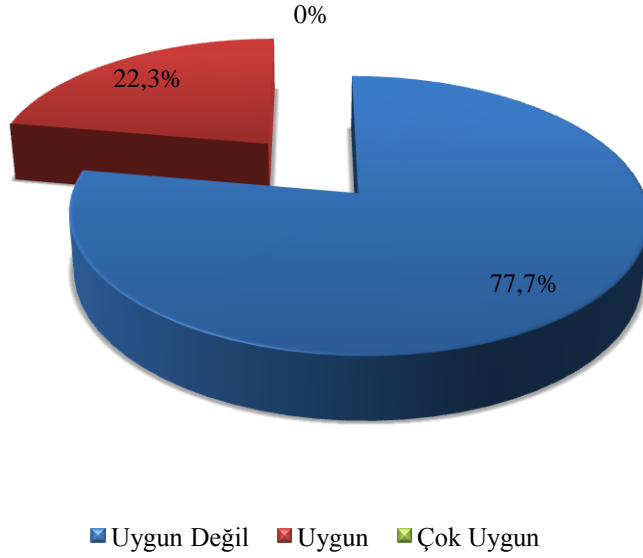
Aşağıda 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu 4 uzman tarafından incelenmiş, çıkan sonuçlar tabloda verilerek analiz edilmiştir ve örnek olarak rastgele seçilmiş bir ya da iki görselin incelemesine yer verilmiştir.

Çizelge 4.3. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.	X	-	-
2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.	X	-	-
3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.	-	X	-

Çizelge 4.3. (devam)

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
4. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.	X	-	-
5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.	X	-	-
6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	X	-	-
7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	X	-	-
8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.	-	X	-
9. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.	X	-	-
TOPLAM:	9	7	0
ORAN %:	100	77,7	22,3

Şekil 4.2. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu

Özel basımevi yayını olan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 9 Coğrafya kazanımına ait görseller, “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu” bakımından incelenmiştir. Buna göre; 3. ve 8. kazanımlar görsel tasarım ilkelerine “uygun”, 1, 2, 4, 5, 6, 7 ve 9. kazanımlar ise “uygun değil”dir. 9 Coğrafya kazanımı içerisinde görsel tasarım ilkelerine “çok uygun” olan kazanım yoktur. Görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna oransal olarak bakıldığında; %0’ı “çok uygun”,

%22,3'ü “uygun” ve %77,7'si “uygun değil”dir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görseller görsel tasarım ilkelerine uygun değildir.

Günler	Sabah	Öğleden Sonra
Pazartesi		
Salı		
Çarşamba		
Perşembe		
Cuma		
Cumartesi		
Pazar		

Yandaki tabloda gösterilen hava olaylarından hangisinin bir hafta süresince kaç kez gözlemlendiğini alttaki tabloya yazınız.

Hava Olayı	Sabah	Öğleden Sonra

Yağmur 	Güneş 	Kar 	Rüzgâr 	Sis
---	--	--	--	--

Şekil 4.3. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.65

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 65. sayfasında bulunan “Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.” kazanımına ait şekil 4.3. görseli görsel tasarım ilkelerine uygun değildir. Görsel içerisinde bulunan yağmur, güneş, kar, rüzgâr ve sis resimlerinin tasarımı ve çizgileri birbirlerinden çok farklıdır. Resimler arasında bütünlük yoktur. Beş resmin üçünde bulut görülmektedir fakat her birini farklı kişiler çizmiş ve ayrı ayrı yerlerden kitaba alınmış gibidir. Ayrıca resimlerin dördünde arka plan yokken, sis resminde arka plan renklendirilerek resmin kenarları belirtilmiştir. Güneş resminde gülen yüz ifadesi varken diğer resimlerde herhangi bir yüz ifadesi yoktur. Genel olarak resimler, farklı kaynaklardan alındığı için bir kalemden çıkmamış ve bütünlük içinde değildir.

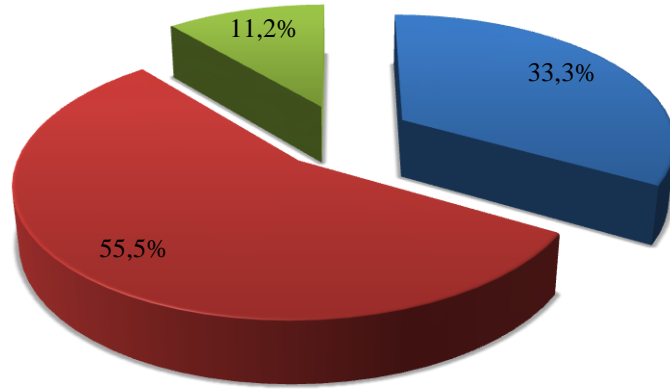
Şekil 4.4. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.72

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 72. sayfasında bulunan “Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.” kazanımına ait şekil 4.4. görseli deprem anında hangi mekânlarda nasıl davranılması gerektiğini ifade etmektedir. Fakat A görseli bir fotoğrafken, B, C ve D görselleri birer resimdir. Bu sebeple görseller arası bütünlük ve estetik görünüm ortadan kalkmıştır. Çizimler renkli ve dikkat çekici ama bir o kadar da küçük ve karmaşıktır.

4.2.2. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “kazanımı karşına düzeyi”ne ilişkin bulgular

Çizelge 4.4. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.	-	X	-
2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.	-	X	-
3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.	-	X	-
4. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.	-	-	X
5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.	-	X	-
6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	X	-	-
7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	X	-	-
8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.	X	-	-
9. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.	-	X	-
TOPLAM:	9	5	1
ORAN %:	100	33,3	11,2

■ İyi Değil ■ İyi ■ Çok İyi

Şekil 4.5. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri

Özel basımevi yayını olan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 9 Coğrafya kazanımına ait görseller, “kazanımı karşılama düzeyi” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin kazanımı karşılama düzeyleri 4. kazanımda çok iyi, 1, 2, 3, 5 ve 9. kazanımlarda iyi, 6, 7 ve 8. kazanımlarda iyi değildir. Görsellerin kazanımı karşılama düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %11,2’si çok iyi, %55,5’i iyi ve %33,3’ü ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin kazanımı karşılama düzeyi iyidir.

Şekil 4.6. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.66

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 66. sayfasında bulunan “Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.” kazanımına ait şekil 4.6. görseli kazanımı karşılayacak düzeyde tasarlanmamıştır. Öğrencinin bu görselde gördüklerini

belirlemesi (ağaçlar, orman, elektrik telleri gibi.), kazanımda geçen “doğal ve beşeri unsurları ayırt eder” ifadesine ulaşmada yetersizdir. Görselleri inceleyen uzmanlar tarafından bu görselin kazanımı karşılamada yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Şekil 4.7. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.71

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabınının 71. sayfasında bulunan “Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.” kazanımına ait şekil 4.7. görselinin kazanımı karşılama düzeyi yeterli değildir. Çünkü kullanılan bu internet haberindeki fotoğraf, öğrencinin doğal afetler karşısında hazırlıklı olmasını öğretecek, bu konuda bilgi verecek, fikir ve düşüncelerine etki edecek konumda tasarlanmamıştır.

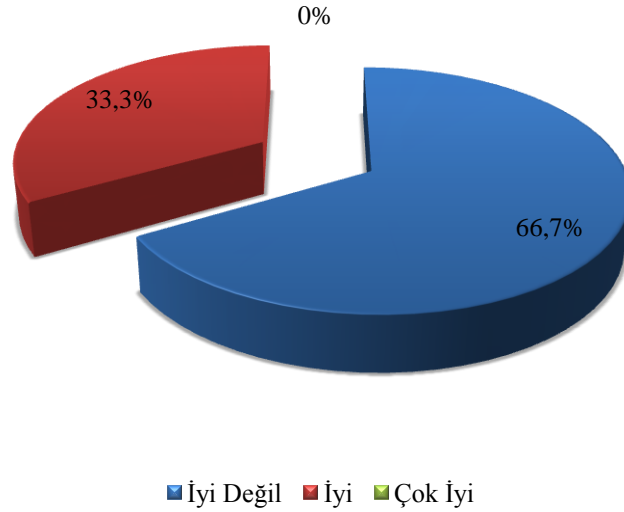
4.2.3. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “mesaj aktarımına katkıda bulunma” durumuna ilişkin bulgular

Çizelge 4.5. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.	X	-	-
2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.	X	-	-
3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.	X	-	-

Çizelge 4.5. (devam)

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
4. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.	-	X	-
5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.	X	-	-
6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	X	-	-
7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	X	-	-
8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.	-	X	-
9. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.	-	X	-
TOPLAM:	9	6	0
ORAN %:	100	66,7	33,3

Şekil 4.8. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları

Özel basımevi yayını olan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 9 Coğrafya kazanımına ait görseller, “mesaj aktarımına katkıda bulunma” durumu bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları 4, 8 ve 9. kazanımlarda iyi, 1, 2, 3, 5, 6 ve 7. kazanımlarda iyi değildir. 9 Coğrafya kazanımı içerisinde mesaj aktarımına katkıda bulunma durumu çok iyi olan kazanım yoktur. Görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumlarına oransal olarak bakıldığında; %0’ı çok iyi, %33,3’ü iyi ve %66,7’si ise iyi değildir. Sonuçlara genel

olarak bakıldığında, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları iyi değildir.

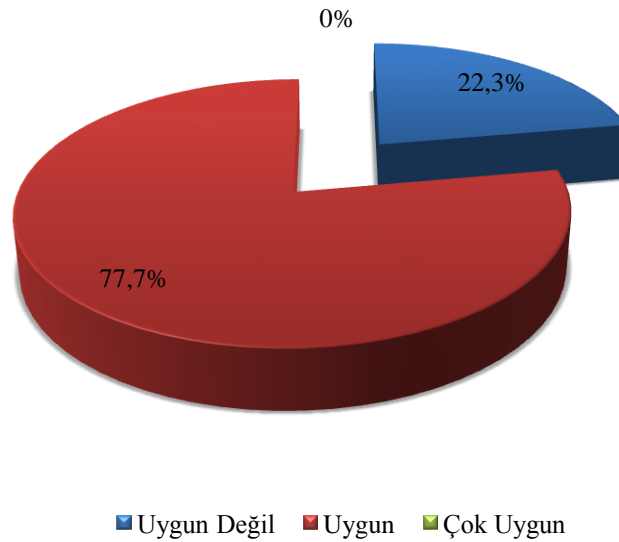
Şekil 4.9. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.69

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabınının 69. sayfasında bulunan "Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur." kazanımına ait şekil 4.9. görseli Sarıkız Efsanesi'nin anlatıldığı bölümde kullanılmıştır. Efsaneye konu olan Sarıkız'ın heykelinin fotoğrafı çekilerek kitaba görsel olarak aktarılmıştır. Fakat kazanımı ele aldığımızda bu görsel, öğrencinin imgelem gücünü harekete geçirici, heyecan duygusunu uyandırıcı ve estetik beğenilerini güçlendirici şekilde tasarlanmamıştır. Efsane, "Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence." anlamına gelmektedir (TDK, 2015). Bu sebeple efsaneyle ilgili bir görsel kullanılacaksa fotoğraf kullanmak yerine, resim veya karikatür kullanmak amaca daha çok hizmet edecektir.

4.2.4. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “öğrenci düzeyine uygunluğu”na ilişkin bulgular

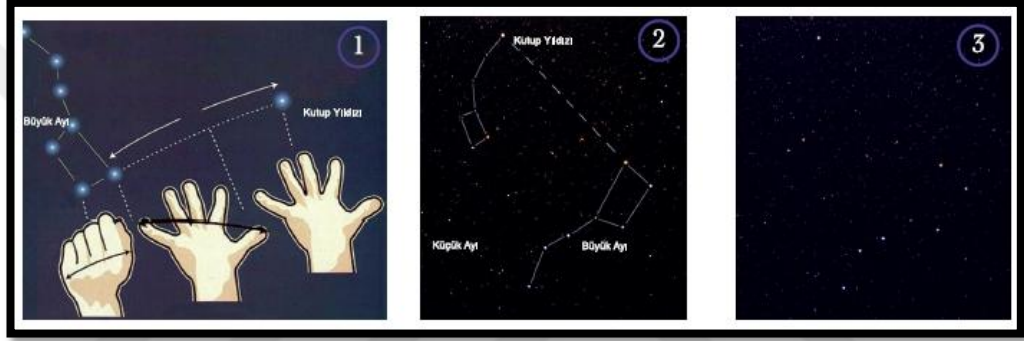
Çizelge 4.6. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.	X	-	-
2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.	-	X	-
3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.	-	X	-
4. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.	-	X	-
5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.	-	X	-
6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	-	X	-
7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	X	-	-
8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.	-	X	-
9. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.	-	X	-
TOPLAM:	9	7	0
ORAN %:	100	22,3	77,7

Şekil 4.10. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu

Özel basımevi yayını olan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 9 Coğrafya kazanımına ait görseller, “öğrenci düzeyine uygunluğu” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin öğrenci düzeyine uygunlukları 2, 3, 4, 5, 6, 8 ve 9. kazanımlarda iyi, 1 ve 7. kazanımlarda ise iyi değildir. 9 Coğrafya kazanımı içerisinde öğrenci düzeyine uygunluğu çok iyi olan kazanım yoktur. Görsellerin öğrenci düzeyine uygunluğuna oransal olarak bakıldığında; %0’ı çok iyi, %77,7’si iyi ve %22,3’ü ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görseller öğrenci düzeyine uygundur.

Şekil 4.11. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.59

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabınının 59. sayfasında bulunan “Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.” kazanımına ait şekil 4.11. görseli, el ile ölçüm yaparak kutup yıldızının yerini bulmayı öğretmektedir. Fakat 4. sınıfta okuyan bir öğrenci, fiziksel gelişimini tamamlamadığı için el ile ölçüm yapması doğru sonuçlar vermez. Bu sebeple şekil 4.11. görseli öğrenci düzeyine uygun değildir.

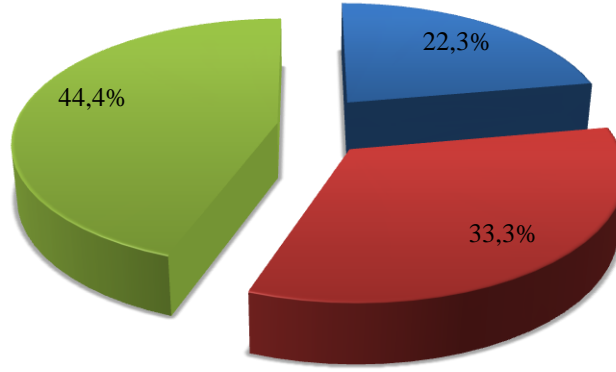
4.2.5. 4. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “ilişkilendirme düzeyi”ne ilişkin bulgular

Çizelge 4.7. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.	-	-	X
2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.	-	-	X

Çizelge 4.7. (devam)

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.	-	X	-
4. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.	-	-	X
5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.	-	X	-
6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	X	-	-
7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	X	-	-
8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.	-	-	X
9. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.	-	X	-
TOPLAM:	9	2	4
ORAN %:	100	22,3	33,3

■ İyi Değil ■ İyi ■ Çok İyi

Şekil 4.12. 4. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri

Özel basımevi yayını olan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 9 Coğrafya kazanımına ait görseller, “ilişkilendirme düzeyi” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin ilişkilendirme düzeyleri 1, 2, 4, ve 8. kazanımlarda çok iyi, 3, 5 ve 9. kazanımlarda iyi, 6 ve 7. kazanımlarda iyi değildir. Görsellerin ilişkilendirme düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %44,4 çok iyi, %33,3’ü iyi ve %22,3’ü ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin ilişkilendirme düzeyi çok iyidir.

Şekil 4.13. 4. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.56

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 56. sayfasında bulunan “Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.” kazanımına ait görsel şekil 4.13.’te verilmiştir. Görseller birbiriyle bağlantılı şekilde metinle ilişkilendirilmiş, yönünü bulmaya çalışan çocuk fotoğrafından yön bulmayla ilgili bilgi veren öğretmen fotoğrafına geçilmiştir. Metinde görselden bahsedilmesi öğrencinin dikkatini görseller üzerine çekecektir. Böylece hem metinden hem de görselden faydalanma üst düzeyde olacağından öğrencinin konuyu anlaması da üst düzeyde olacaktır. Bu sebeple görsellerin metinle ilişkili olması öğrenmeyi destekler.

4.3. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Bulgular

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin bulgular “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu, kazanımı karşılama düzeyi, mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi,

öğrenci düzeyine uygunluğu, ilişkilendirme düzeyi” bakımından beş alt başlıkta ele alınmıştır. 5. sınıf kazanım görsellerinin incelenmesinde yapılan güvenilirlik çalışması sonuçları çizelge 4.8.’de verilmiştir. B4’ün (Öğrenci düzeyine uygunluk) güvenilirliği diğer değerlendirme kriterlerine göre daha yüksektir. Uyuşum yüzdeleri düşük olan maddeler için uzmanlar bir araya gelerek ortak bir karara varmışlardır. Genel olarak, yapılan değerlendirmelerin uyuşum yüzdeleri %70 üzerindedir. O halde değerlendirmeler güvenilirlerdir.

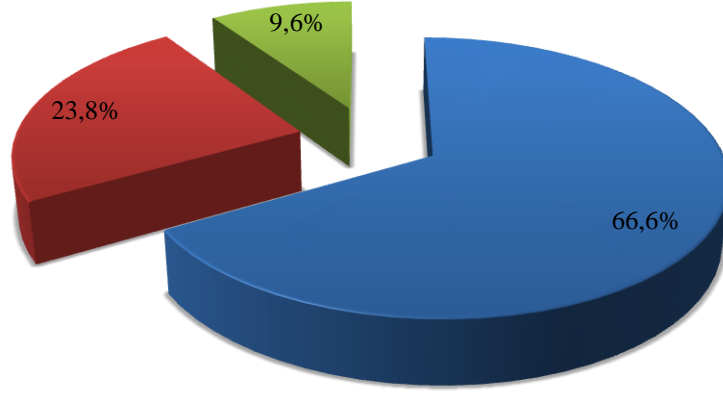
Çizelge 4.8. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin incelenmesindeki güvenilirlik testi sonuçları

Değerlendirme Kriterleri	B				
	B1	B2	B3	B4	B5
1. Uzmanın Değerlendirmesi	102, 111, 122, 132, 142, 153, 162, 172, 182, 192, 201, 212, 221, 232, 242, 251, 261, 272, 283, 291, 301	102, 111, 121, 131, 142, 152, 161, 171, 182, 191, 201, 213, 222, 231, 242, 251, 261, 272, 283, 292, 302	103, 112, 122, 131, 142, 152, 161, 171, 183, 191, 201, 212, 221, 231, 242, 251, 261, 272, 282, 292, 301	103, 113, 123, 132, 142, 153, 162, 172, 183, 192, 201, 213, 221, 231, 243, 252, 261, 272, 282, 292, 302	102, 113, 122, 132, 141, 153, 162, 172, 182, 193, 202, 213, 222, 232, 242, 253, 262, 272, 282, 292, 302
2. Uzmanın Değerlendirmesi	102, 111, 121, 132, 142, 152, 162, 172, 182, 191, 201, 212, 221, 231, 242, 251, 261, 272, 282, 291, 301	102, 111, 121, 131, 142, 152, 161, 171, 182, 191, 201, 212, 221, 231, 241, 251, 261, 272, 282, 292, 302	103, 112, 121, 131, 142, 152, 161, 171, 182, 191, 201, 213, 221, 231, 242, 252, 261, 272, 282, 292, 301	103, 113, 123, 132, 142, 153, 162, 172, 181, 192, 201, 213, 222, 231, 241, 252, 261, 272, 282, 292, 302	102, 113, 122, 132, 141, 153, 162, 172, 182, 191, 202, 213, 222, 231, 241, 252, 261, 272, 282, 292, 302
Uyuşum Yüzdesi	%76,2	%80,9	%80,9	%85,7	%76,2
Son Durum	102, 111, 132, 142, 162, 172, 182, 201, 212, 221, 242, 251, 261, 272, 291, 301	102, 111, 121, 131, 142, 152, 161, 171, 182, 191, 201, 231, 251, 261, 272, 292, 302	103, 112, 131, 142, 152, 161, 171, 191, 201, 221, 231, 242, 261, 272, 282, 292, 301	103, 113, 123, 132, 142, 153, 162, 172, 192, 201, 213, 231, 252, 261, 272, 282, 292, 302	102, 113, 122, 132, 141, 153, 162, 172, 182, 202, 213, 222, 272, 282, 292, 302

4.3.1. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “görsel tasarım ilkelerine uygunu”na ilişkin bulgular

Çizelge 4.9. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu

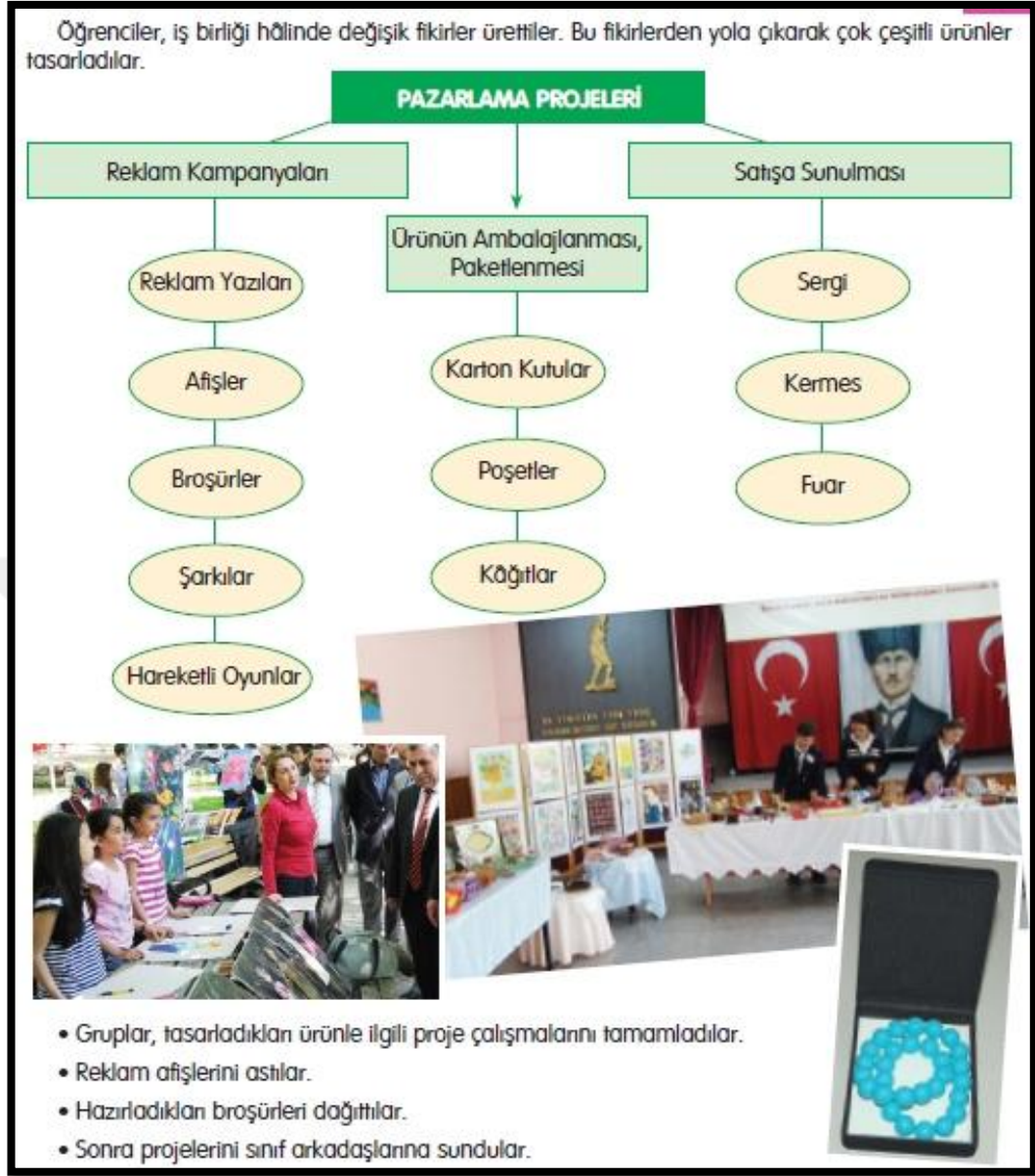
KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıır.	-	-	X
2. Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıır.	X	-	-
3. Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	X	-	-
4. Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	-	X	-
5. Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.	-	X	-
6. Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	-	X	-
7. Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.	X	-	-
8. Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark eder.	X	-	-
9. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.	-	X	-
10. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	X	-	-
11. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.	X	-	-
12. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	X	-	-
13. Ekonomideki insan etkisini fark eder.	X	-	-
14. Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.	X	-	-
15. İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.	X	-	-
16. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.	X	-	-
17. Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.	X	-	-
18. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	X	-	-
19. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	-	-	X
20. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.	-	X	-
21. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.	X	-	-
TOPLAM:	21	5	2
ORAN %:	100	23,8	9,6

■ Uygun Değil ■ Uygun ■ Çok Uygun

Şekil 4.14. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu

Özel basımevi yayını olan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 21 Coğrafya kazanımına ait görseller, “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu 1 ve 19. kazanımlarda çok uygun, 4, 5, 6, 9 ve 20. kazanımlarda uygun, 2, 3, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 ve 18. kazanımlarda uygun değildir. Görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna oransal olarak bakıldığında; %9,6 çok uygun, %23,8’i uygun ve %66,6’sı ise uygun değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görseller görsel tasarım ilkelerine uygun değildir.

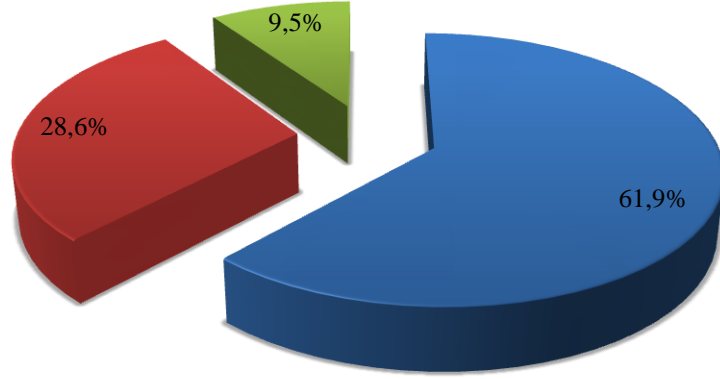
Şekil 4.15. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.89

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 89. sayfasında bulunan “İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.” kazanımına ait şekil 4.15. görselinde şemayla fotoğraflar iç içe girmiş durumda ve karmaşık olarak sayfada konumlanmıştır. Fotoğraflar canlı ve kaliteli olmasına rağmen üst üste yapıştırılmaları ve asimetrik şekilde konumlandırılmaları görsel açıdan estetikliğini kaybetmiştir. Böyle olması da öğrencide görsele olan ilginin kaybolmasına sebep olmakta ve öğrencinin estetik algısını aşağıya çekmektedir.

4.3.2. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “kazanımı karşına düzeyi”ne ilişkin bulgular

Çizelge 4.10. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıları tanır.	-	-	X
2. Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanır.	X	-	-
3. Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	X	-	-
4. Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	X	-	-
5. Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.	-	X	-
6. Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	-	X	-
7. Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.	X	-	-
8. Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark eder.	X	-	-
9. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.	-	X	-
10. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	X	-	-
11. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.	X	-	-
12. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	-	X	-
13. Ekonomideki insan etkisini fark eder.	X	-	-
14. Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.	X	-	-
15. İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.	X	-	-
16. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.	X	-	-
17. Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.	X	-	-
18. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	-	X	-
19. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	-	-	X
20. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.	-	X	-
21. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.	X	-	-
TOPLAM:	21	6	2
ORAN %:	100	28,6	9,5

■ İyi Değil ■ İyi ■ Çok İyi

Şekil 4.16. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri

Özel basımevi yayını olan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 21 Coğrafya kazanımına ait görseller, “kazanımı karşılama düzeyi” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin kazanımı karşılama düzeyi 1 ve 19. kazanımlarda çok iyi, 5, 6, 9, 12, 18 ve 20. kazanımlarda iyi, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17 ve 21. kazanımlarda iyi değildir. Görsellerin kazanımı karşılama düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %9,5’i çok iyi, %28,6’sı iyi ve %61,9’u ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin kazanımı karşılama düzeyi iyi değildir.

Şekil 4.17. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.56

Şekil 4.18. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.56

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 56. sayfasında bulunan “Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.” kazanımına ait şekil 4.17. ve şekil 4.18. görselleri iklimin insan faaliyetlerine etkisini yansıtmaya yeterli değildir. Sözü geçen kazanıma ait fotoğraf görselleri yalnızca bu iki görseldir. Bunların dışında bir de hava durumu raporu haritası mevcuttur. Şekil 4.17.’deki görsel bir çocuğun meteoroloji istasyonundaki yetkili biriyle görüştüğünü; şekil 4.18.’daki görsel ise dükkânın önünü kardan temizlemeye çalışan insanları ve diğer yayaları göstermektedir. Bu görseller iklimin insan faaliyetlerine olan etkisini öğrencilere aktaracak düzeyde değildir ve görsellerin kazanımı karşılama düzeyleri iyi değildir.

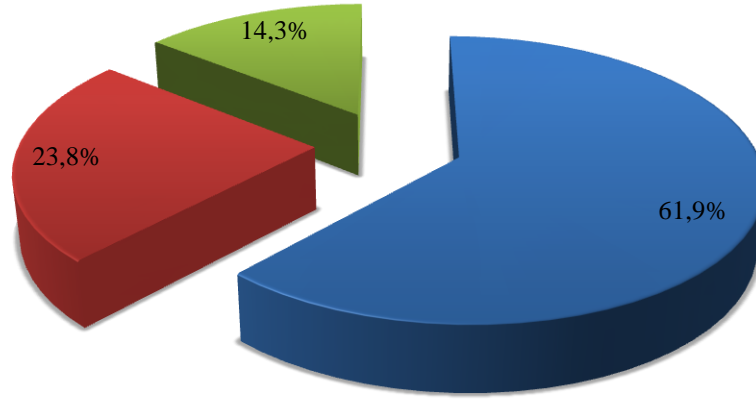
Şekil 4.19. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.79

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabınının 79. sayfasında bulunan “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.” kazanımına ait şekil 4.19.’deki görsele bakıldığında öğrencinin ekonomik faaliyetlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirmesine yardımcı olacak düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Şöyle ki; küçükbaş ve büyükbaş hayvancılığını gösteren fotoğraflar bölgenin coğrafi özellikleriyle ilgili bilgi vermemekte; kümes hayvancılığı da ekonomik açıdan yapılan kümes hayvancılığını göstermiyor ve coğrafi özelliklerle ilgili bilgi vermiyor. Arıcılık da genel olarak birçok coğrafi ortamda yapılabilmekte ve ayrıca yine coğrafi özelliklerle ilgili bilgi alnamıyor görselden; balıkçılıkta da durum yine aynı şekilde yeterli bilgi vermiyor. Bahsi geçen görsellerin kazanımı karşılama düzeyleri iyi değildir.

4.3.3. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “mesaj aktarımına katkıda bulunma” durumuna ilişkin bulgular

Çizelge 4.11. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıır.	-	-	X
2. Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıır.	-	X	-
3. Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	X	-	-
4. Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	X	-	-
5. Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.	X	-	-
6. Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	-	X	-
7. Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.	X	-	-
8. Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark eder.	X	-	-
9. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.	-	-	X
10. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	X	-	-
11. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.	X	-	-
12. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	-	X	-
13. Ekonomideki insan etkisini fark eder.	X	-	-
14. Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.	X	-	-
15. İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.	X	-	-
16. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.	X	-	-
17. Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.	X	-	-
18. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	-	X	-
19. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	-	-	X
20. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.	-	X	-
21. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.	X	-	-
TOPLAM:	21	5	3
ORAN %:	100	61,9	23,8

■ İyi Değil ■ İyi ■ Çok İyi

Şekil 4.20. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları

Özel basımevi yayını olan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 21 Coğrafya kazanımına ait görseller, “mesaj aktarımına katkıda bulunma” düzeyi bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi 1, 9 ve 19. kazanımlarda çok iyi, 2, 6, 12, 18 ve 20. kazanımlarda iyi, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17 ve 21. kazanımlarda iyi değildir. Görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %14,3’ü çok iyi, %23,8’i iyi ve %61,9’u ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları iyi değildir.

Şekil 4.21. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.74-75

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.” kazanımına ait görselin yarısı 74. sayfada diğer yarısı 75. sayfada bulunmaktadır. Görselin yeterince büyük olması, haritadaki her detayın rahatlıkla görülmesini sağlamaktadır. Haritanın kazanımı karşılayacak şekilde metin içeriğine uygun, yaratıcı, düşündürücü ve mesajı özetleyici olarak tasarlanması görselin mesaj aktarımına katkı sağlamıştır.

Ahmet amca, Damlaçimen köyünde yaşıyor. Geçimini toprağı ekerek sağlıyor. Onun köyünde seracılık ve bağcılık yapanlar da var. Seracılık yapan komşusu, hava şartlarına karşı cam ve naylonlarla koruduğı kapalı yerde (serada) sebze ve meyve yetiştiriyor. Isparta'da yaşayan ağabeyi ise gül yetiştirip satıyor. Ahmet amca, tarım yaparken bilimsel ve teknik konularda ziraat teknisyenine veya ziraat mühendisine başvuruyor.

Ben Trabzonluyum. Burada bazı kişiler balık tutup satıyorlar. Yazın yağış alan çayırarda, akarsu boyları ve kıyılardaki geniş alanlarda sürü ve besi hayvancılığı yapılıyor. Hayvanlarımız hastalandığı zaman veterinerlere götürüyoruz. Buralarda arıcılık yapanlar da var. Anzer balını herkes çok iyi bilir.

Sakıp Sabancı lastik, otomotiv, yağ gibi sanayi dallarına yatırım yapmış ve çok başarılı olmuş kişilerin başında gelir. Yatırım yaptığı iş alanlarında bilimsel ve teknik çalışmalarını gerçekleştiren mühendisler, işçiler çalışmaktadır. Yılmaz Oruçoğlu madencilik, sanayi ve turizm alanında çalışarak başarı göstermiştir. Maden mühendisleri, yer altındaki madenlerin araştırılması, çıkarılması ile ilgili bilimsel ve teknik çalışmalarını yürütürler.

Şekil 4.22. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.80

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 80. sayfasında bulunan “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.” kazanımına ait şekil 4.22. görseli yaratıcılıktan uzaktır ve öğrenciyi düşünmeye yönlendirecek şekilde seçilmemiştir. Görselin mesaj aktarımına katkı sağlaması iyi değildir.

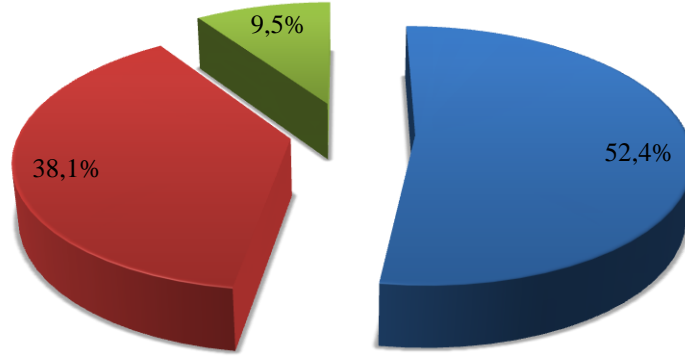
4.3.4. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “öğrenci düzeyine uygunluğu”na ilişkin bulgular

Çizelge 4.12. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıır.	-	-	X
2. Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıır.	-	X	-

Çizelge 4.12. (devam)

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
3. Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	-	X	-
4. Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	X	-	-
5. Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.	X	-	-
6. Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	-	X	-
7. Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.	X	-	-
8. Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark eder.	X	-	-
9. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.	-	X	-
10. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	X	-	-
11. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.	X	-	-
12. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	-	X	-
13. Ekonomideki insan etkisini fark eder.	X	-	-
14. Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.	X	-	-
15. İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.	X	-	-
16. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.	-	X	-
17. Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.	X	-	-
18. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	-	X	-
19. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	-	-	X
20. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.	-	X	-
21. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.	X	-	-
TOPLAM:	21	8	2
ORAN %:	100	52,4	9,5

■ Uygun Değil ■ Uygun ■ Çok Uygun

Şekil 4.23. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu

Özel basımevi yayını olan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 21 Coğrafya kazanımına ait görseller, “öğrenci düzeyine uygunluğu” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin öğrenci düzeyine uygunluğu 1 ve 19. kazanımlarda çok uygun, 2, 3, 6, 9, 12, 16, 18 ve 20. kazanımlarda uygun, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 17 ve 21. kazanımlarda uygun değildir. Görsellerin öğrenci düzeyine uygunluğuna oransal olarak bakıldığında; %9,5’i çok uygun, %38,1’i uygun ve %52,4’ü ise uygun değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görseller öğrenci düzeyine uygun değildir.

Şekil 4.24. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.78

Şekil 4.25. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.78

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabınının 78. sayfasında bulunan “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.” kazanımına ait şekil 4.24. ve şekil 4.25.’teki görseller, 5. sınıf öğrencisinin yıllar önce masal ve hikâye kitaplarından aşına olabileceği türden resimlerdir. Bu resimler daha çok okul öncesi ve ilkokul 1. sınıf düzeyi çizimlerden oluşmaktadır. Bu sebeple görseller 5. sınıf öğrenci düzeyine uygun olmadığı uzmanlar tarafından belirlenmiştir.

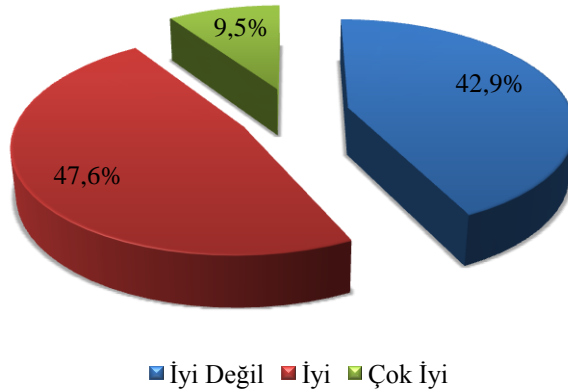
4.3.5. 5. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “ilişkilendirme düzeyi”ne ilişkin bulgular

Çizelge 4.13. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıır.	-	X	-
2. Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıır.	-	X	-
3. Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	X	-	-
4. Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	-	X	-
5. Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.	X	-	-
6. Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	-	-	X

Çizelge 4.13. (devam)

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
7. Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.	X	-	-
8. Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark eder.	X	-	-
9. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.	-	X	-
10. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	X	-	-
11. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.	-	X	-
12. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	-	X	-
13. Ekonomideki insan etkisini fark eder.	-	X	-
14. Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.	X	-	-
15. İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.	X	-	-
16. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.	-	X	-
17. Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.	X	-	-
18. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	-	X	-
19. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	-	-	X
20. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.	-	X	-
21. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.	X	-	-
TOPLAM:	21	9	10
ORAN %:	100	42,9	47,6

Şekil 4.26. 5. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri

Özel basımevi yayını olan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 21 Coğrafya kazanımına ait görseller, “ilişkilendirme düzeyi” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin ilişkilendirme düzeyi 6 ve 19. kazanımlarda çok iyi, 1, 2, 4, 9, 11, 12, 13, 16, 18 ve 20. kazanımlarda iyi, 3, 5, 7, 8, 10, 14, 15, 17 ve 21. kazanımlarda iyi değildir. Görsellerin ilişkilendirme düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %9,5’i çok iyi, %47,6’sı iyi ve %42,9’u ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin ilişkilendirme düzeyi iyidir.

Şekil 4.27. 5. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.156

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 156. sayfasında bulunan “Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.” kazanımına ait şekil 4.27. görseli kazanım metinleriyle ilişkilendirilmemiş ve sayfadaki boşluğu doldururcasına yerleştirilmiştir. Görselin belli başlı bir adı da yoktur. Metin içinde görselden bahsedilmemiştir. Bu gibi sebepler sonucu görselin ilişkilendirme düzeyinin kötü olduğu belirlenmiştir.

4.4. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Bulgular

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin bulgular “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu, kazanımı karşılama düzeyi, mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi, öğrenci düzeyine uygunluğu, ilişkilendirme düzeyi” bakımından beş alt başlıkta ele alınmıştır. 6. sınıf kazanım görsellerinin incelenmesinde yapılan güvenilirlik çalışması sonuçları çizelge 4.14.’te verilmiştir. C2 (Kazanımı karşılama düzeyi) ve C5’in (İlişkilendirme düzeyi) güvenilirliği diğer değerlendirme kriterlerine göre daha yüksektir. 6. sınıf değerlendirmelerinde uyuşum yüzdeleri %70 ile %80 arasında bulunmaktadır. Uyuşum yüzdeleri düşük olan maddeler için uzmanlar bir araya gelerek ortak bir karara varmışlardır. Genel olarak, yapılan değerlendirmelerin uyuşum yüzdeleri %70 üzerindedir. O halde değerlendirmeler güvenilirlidir.

Çizelge 4.14. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin incelenmesindeki güvenilirlik testi sonuçları

Değerlendirme Kriterleri	C				
	C1	C2	C3	C4	C5
1. Uzmanın Değerlendirmesi	312, 323, 333, 341, 352, 362, 371, 381, 391, 402, 412, 422, 431, 441, 453, 462, 471, 483	313, 323, 333, 342, 353, 362, 372, 381, 392, 403, 411, 422, 432, 442, 452, 462, 471, 483	312, 322, 333, 342, 352, 363, 372, 381, 392, 403, 411, 422, 431, 441, 452, 462, 472, 483	313, 323, 333, 342, 352, 363, 373, 382, 392, 403, 412, 422, 433, 442, 452, 462, 472, 483	312, 323, 332, 343, 352, 363, 372, 382, 392, 403, 411, 422, 431, 441, 453, 462, 472, 483
2. Uzmanın Değerlendirmesi	312, 323, 333, 341, 351, 362, 372, 381, 392, 402, 412, 421, 431, 441, 451, 462, 471, 483	312, 323, 333, 342, 352, 362, 372, 381, 392, 403, 411, 422, 431, 441, 451, 462, 471, 483	312, 323, 333, 341, 351, 363, 372, 381, 392, 403, 411, 422, 431, 441, 451, 462, 471, 483	312, 323, 333, 342, 352, 363, 372, 382, 393, 403, 411, 422, 432, 442, 452, 462, 472, 483	312, 323, 333, 343, 353, 363, 372, 382, 393, 403, 411, 421, 431, 441, 453, 462, 472, 483
Uyuşum Yüzdesi	%72,2	%77,7	%72,2	%72,2	%77,7
Son Durum	312, 323, 333, 341, 362, 381, 402, 412, 431, 441, 462, 471, 483	323, 333, 342, 352, 362, 372, 381, 392, 403, 411, 422, 462, 471, 483	312, 333, 363, 372, 381, 392, 403, 411, 422, 431, 441, 462, 483	323, 333, 342, 352, 363, 382, 403, 422, 442, 452, 462, 472, 483	312, 323, 343, 363, 372, 382, 403, 411, 431, 441, 453, 462, 472, 483

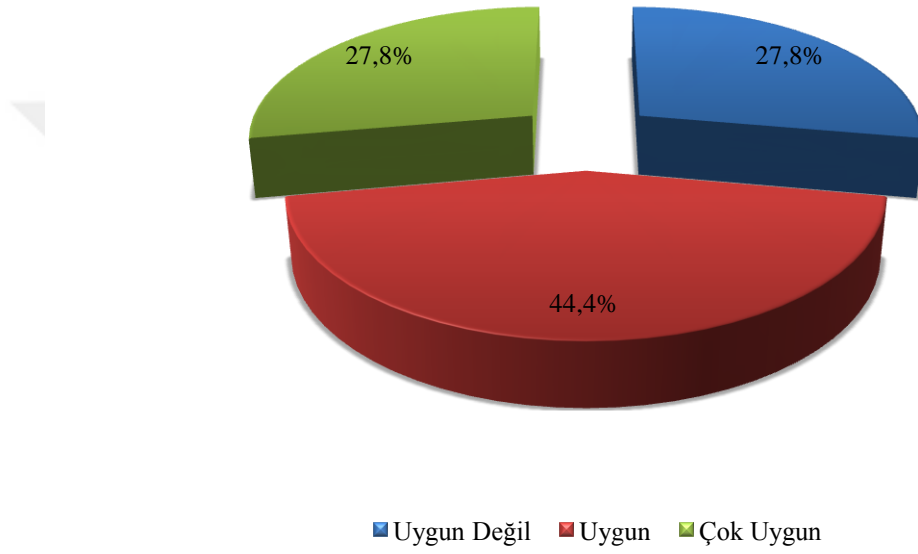
4.4.1. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “görsel tasarım ilkelerine uygunlu”na ilişkin bulgular

Çizelge 4.15. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	-	-	X
3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	-	X
4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.	-	X	-
6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	X	-	-
7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	-	X	-
8. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	X	-	-
9. İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	-	X	-
10. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	-	-	X
11. Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.	X	-	-
12. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.	-	X	-
13. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.	X	-	-
14. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	-	X	-
15. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
16. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.	-	-	X
17. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.	X	-	-

Çizelge 4.15. (devam)

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
18. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	-	-	X
TOPLAM:	18	5	5
ORAN %:	100	27,8	44,4

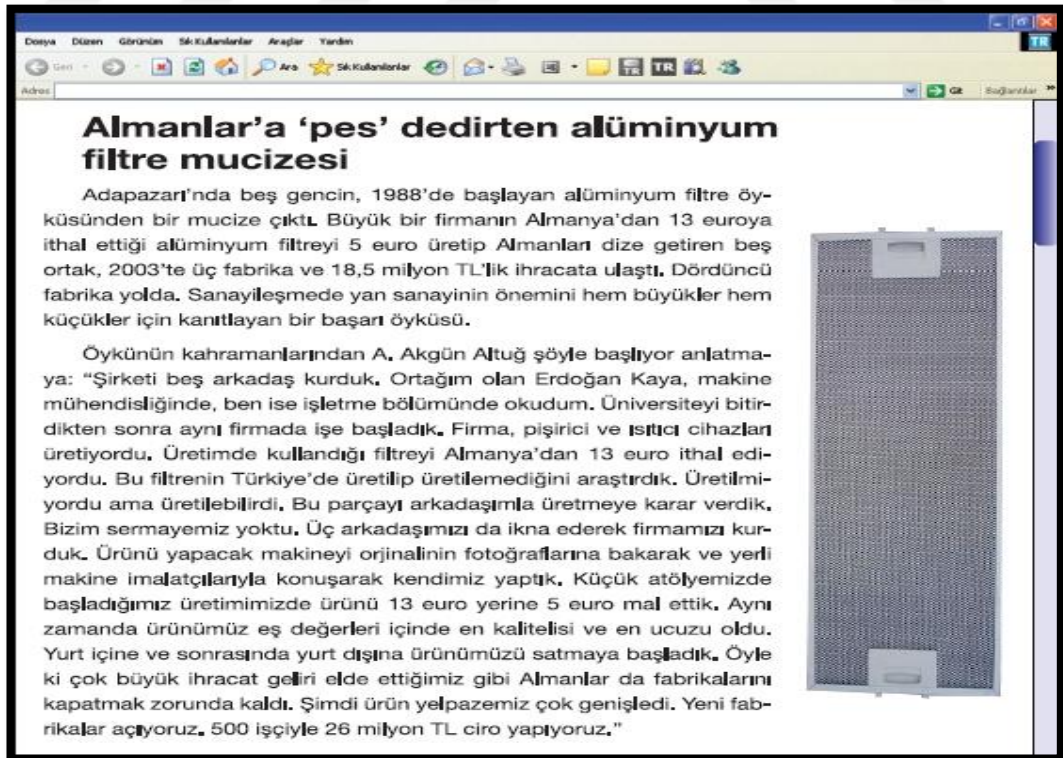
Şekil 4.28. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu

Özel basımevi yayını olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 18 Coğrafya kazanımına ait görseller, “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu 2, 3, 10, 16 ve 18. kazanımlarda çok uygun, 1, 4, 5, 7, 9, 12, 14 ve 15. kazanımlarda uygun, 6, 8, 11, 13 ve 17. kazanımlarda uygun değildir. Görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna oransal olarak bakıldığında; %27,8’i çok uygun, %44,4’ü uygun ve %27,8’i ise uygun değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görseller görsel tasarım ilkelerine uygundur.

Şekil 4.29. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.97

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 97. sayfasında bulunan “Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.” kazanımına ait şekil 4.29. görseli tarsım, renk, boyut ve baskı kalitesi açısından çok iyi olduğu görülmektedir. Bu görsel görsel tasarım ilkelerine uygundur.

Şekil 4.30. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.111

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 111. sayfasında bulunan “Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.” kazanımına ait şekil 4.30. görseli bir internet haberinden düzenlenerek kitaba alınmıştır. Fakat düzenleme yapılırken görselin dikkat çekiciliği, estetik yönü düşünülmeden haberin kenarına yapıştırılmıştır. Görselin görsel tasarım ilkelerine uygun olmadığı kazanım görsellerini inceleyen uzmanlar tarafından belirlenmiştir.

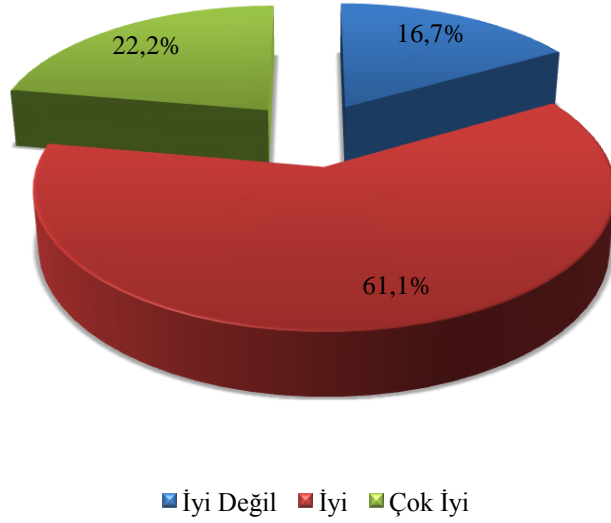
4.4.2. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “kazanımı karşılama düzeyi”ne ilişkin bulgular

Çizelge 4.16. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	-	-	X
3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	-	X
4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışı, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.	-	X	-
6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	-	X	-
8. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	X	-	-
9. İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	-	X	-
10. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	-	-	X
11. Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.	X	-	-
12. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.	-	X	-
13. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.	-	X	-

Çizelge 4.16. (devam)

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
14. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	-	X	-
15. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışımın nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
16. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.	-	X	-
17. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.	X	-	-
18. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	-	-	X
TOPLAM:	3	11	4
ORAN %:	16,7	61,1	22,2

Şekil 4.31. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri

Özel basımevi yayını olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 18 Coğrafya kazanımına ait görseller, “kazanımı karşılama düzeyi” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin kazanımı karşılama düzeyi 2, 3, 10 ve 18. kazanımlarda çok iyi, 1, 4, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 15 ve 16. kazanımlarda iyi, 8, 11 ve 17. kazanımlarda iyi değildir. Görsellerin kazanımı karşılama düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %22,2’si çok iyi, %61,1’i iyi ve %16,7’si ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak

bakıldığında, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin kazanımı karşılama düzeyi iyidir.

Şekil 4.32. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.34

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 34. sayfasında bulunan “Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımına ait şekil 4.32. görseli tam anlamıyla kazanım için özel hazırlanmış bir görseldir. Farklı ölçeklerdeki iki haritanın

birbiriyle bağlantısı kurularak, ölçek değıştikçe haritanın özelliklerinin değıştiğini gösterebilen bu görselin kazanımı karşılama düzeyi oldukça iyidir.

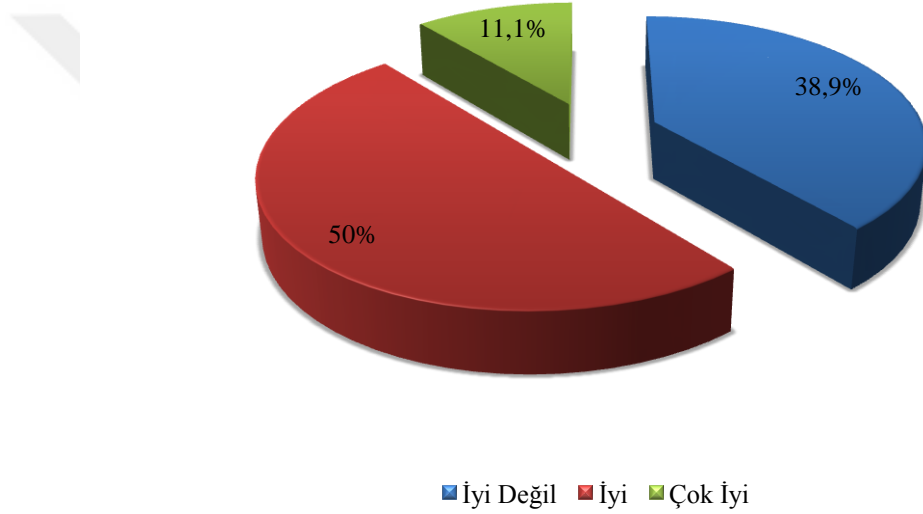
4.4.3. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “mesaj aktarımına katkıda bulunma” durumuna ilişkin bulgular

Çizelge 4.17. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değıştiğinde haritanın değışen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafî konumunu tanımlar.	-	X	-
3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.	-	X	-
6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	-	X	-
8. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafî özelliklerini ilişkilendirir.	X	-	-
9. İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	X	-	-
10. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	-	-	X
11. Türkiye’nin coğrafî özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.	X	-	-
12. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.	-	X	-
13. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.	X	-	-
14. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	X	-	-
15. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	X	-	-

Çizelge 4.17. (devam)

16. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.	-	X	-	
17. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.	X	-	-	
18. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	-	-	X	
TOPLAM:	18	7	9	2
ORAN %:	100	38,9	50	11,1

Şekil 4.33. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları

Özel basımevi yayını olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 18 Coğrafya kazanımına ait görseller, “mesaj aktarımına katkıda bulunma” düzeyi bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi 10 ve 18. kazanımlarda çok iyi, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12 ve 16. kazanımlarda iyi, 8, 9, 11, 13, 14, 15 ve 17. kazanımlarda iyi değildir. Görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %11,1’i çok iyi, %50’si iyi ve %38,9’u ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları iyidir.

Şekil 4.34. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.93

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 93. sayfasında bulunan “Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.” kazanımına ait şekil 4.34. görseli, ülkemizin kaynaklarından biri olan pamuk tarımından yola çıkarak pamuğun işleme aşamaları ve en sonunda dönüştüğü tekstil ürününü ele almaktadır. Pamuğun işleme aşamalarının sırasıyla verilerek ulaşılan ekonomik ürünün son haliyle mesajı özetleyici, öğrencinin yaratıcılığına katkı sağlayıcı ve düşündürücü şekilde verilmesi görselin mesaj aktarımına katkı sağladığını göstermektedir.

Şekil 4.35. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.112

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabınının 112. sayfasında bulunan “İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.” kazanımına ait şekil 4.35. görseli yaratıcı düşünciyi destekleyici, mesajı özetleyici şekilde tasarlanmamıştır. Bunun için bu görsel mesaj aktarımına katkı sağlamamaktadır.

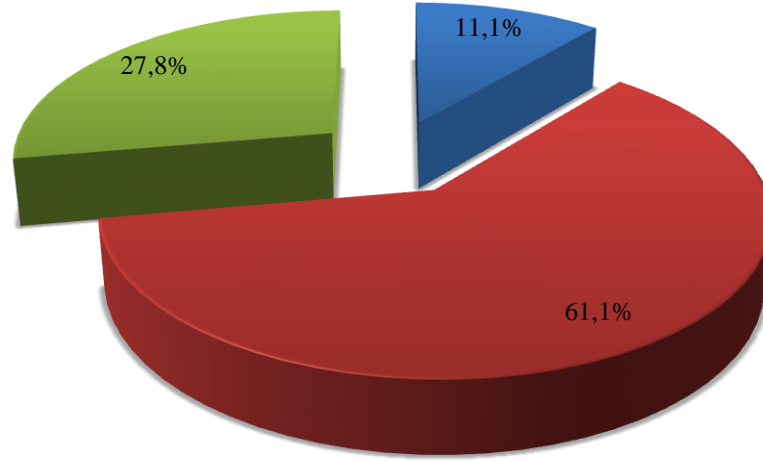
4.4.4. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “öğrenci düzeyine uygunluğu”na ilişkin bulgular

Çizelge 4.18. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	-	-	X

Çizelge 4.18. (devam)

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	-	X
4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.	-	X	-
6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	-	X	-
8. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	-	X	-
9. İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	-	X	-
10. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	-	-	X
11. Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.	X	-	-
12. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.	-	X	-
13. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.	-	X	-
14. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	-	X	-
15. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
16. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.	-	-	X
17. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.	X	-	-
18. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	-	-	X
TOPLAM:	18	11	5
ORAN %:	100	11,1	27,8

■ Uygun Değil ■ Uygun ■ Çok Uygun

Şekil 4.36. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu

Özel basımevi yayını olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 18 Coğrafya kazanımına ait görseller, “öğrenci düzeyine uygunluğu” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin öğrenci düzeyine uygunluğu 2, 3, 10, 16 ve 18. kazanımlarda çok uygun, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14 ve 15. kazanımlarda uygun, 11 ve 17. kazanımlarda uygun değildir. Görsellerin öğrenci düzeyine uygunluğuna oransal olarak bakıldığında; %27,8’i çok uygun, %61,1’i uygun ve %11,1’i ise uygun değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görseller öğrenci düzeyine uygundur.

Fotoğraf 4.10: Güneş paneli

Fotoğraf 4.11: Güneş enerjisi ile çalışan araba

Şekil 4.37. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.102

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabınının 102. sayfasında bulunan “Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.” kazanımına ait şekil 4.37. görseli, görselleri inceleyen uzmanlar tarafından öğrenci düzeyine uygun olmadığı belirlenmiştir. Çünkü görseldeki güneş enerjisi paneli ve güneş enerjisiyle çalışan araba projesi üniversite düzeyinde ele alınacak bir konudur. Bu açıdan öğrencinin yaşına uygun olan, onların daha iyi anlayabileceği, ilham alabileceği bir proje görselinin kullanılması amaca daha çok hizmet edecektir.

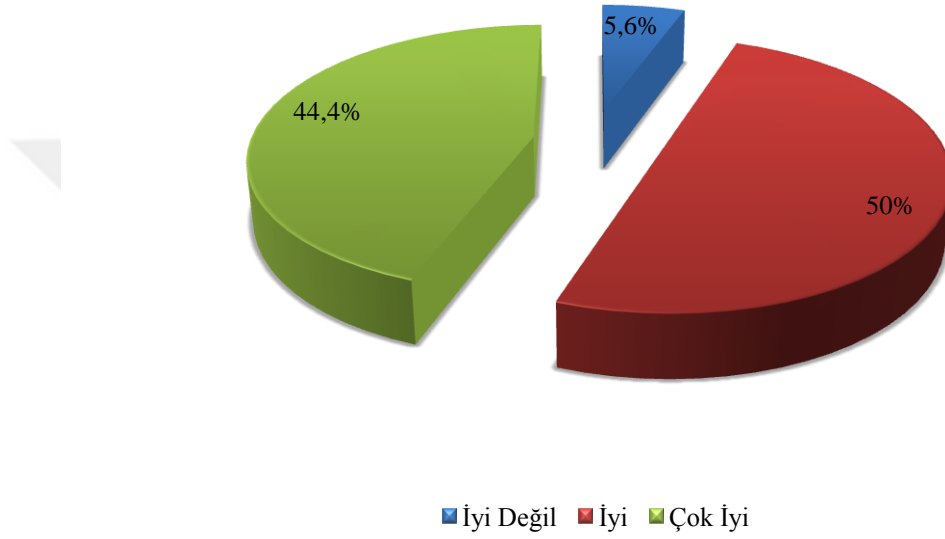
4.4.5. 6. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “ilişkilendirme düzeyi”ne ilişkin bulgular

Çizelge 4.19. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	-	-	X
3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	X	-
4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	-	X
5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.	-	X	-
6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	-	X
7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	-	-	X
8. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	-	X	-
9. İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	-	X	-
10. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	-	-	X
11. Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.	X	-	-
12. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.	-	X	-
13. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.	-	-	X
14. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	-	X	-
15. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	-	X
16. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.	-	X	-
17. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.	-	X	-

Çizelge 4.19. (devam)

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)	
18. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	-	-	X	
TOPLAM:	18	1	9	8
ORAN %:	100	5,6	50	44,4

Şekil 4.38. 6. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri

Özel basımevi yayını olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 18 Coğrafya kazanımına ait görseller, “ilişkilendirme düzeyi” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin ilişkilendirme düzeyi 2, 4, 6, 7, 10, 13, 15 ve 18. kazanımlarda çok iyi, 1, 3, 5, 8, 9, 12, 14, 16 ve 17. kazanımlarda iyi, 11. kazanımda iyi değildir. Görsellerin ilişkilendirme düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %44,4’ü çok iyi, %50’si iyi ve %5,6’sı ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin ilişkilendirme düzeyi iyidir.

Şekil 4.39. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.107

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 107. sayfasında bulunan “Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.” kazanımına ait şekil 4.39. görseli metinde açıklanmış, hangi eylemler sonucunda tuz gölü bu hale gelmiş ve bunların sonucunda ileriki yıllarda nasıl bir tuz gölü olacağından bahsedilmiştir. Metinle görsele dikkat çekilmiştir, ilişkilendirme yapılmıştır. İnceleme sonuçlarına göre görselin ilişkilendirme düzeyi iyi olarak belirlenmiştir.

Şekil 4.40. 6. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.118

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 118. sayfasında bulunan “Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımına ait şekil 4.40. görseli Türkiye’nin coğrafi konumunu göstermektedir. Görsel, metinde açıklanarak coğrafi konumun Türkiye’ye sağladığı yararlar, nüfus özellikleri, ekonomik kaynak noktaları vb. gibi çeşitli yönlerden irdelenmiş ve görselle metin arasında bağlantı kurulmuştur. Görsel, uzman incelemeleri sonucunda ilişkilendirme düzeyi bakımından çok iyi çıkmıştır.

4.5. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Bulgular

7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin bulgular “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu, kazanımı karşılama düzeyi, mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi, öğrenci düzeyine uygunluğu, ilişkilendirme düzeyi” bakımından beş alt başlıkta ele alınmıştır. 7. sınıf kazanım görsellerinin incelenmesinde yapılan güvenilirlik çalışması çizelge 4.20.’de verilmiştir. D1 (Görsel tasarım ilkelerine uygunluk) ve D2’nin (Kazanımı karşılama düzeyi) güvenilirlikleri %100 değerindedir. Uyuşum

yüzdeleri düşük olan maddeler için uzmanlar bir araya gelerek ortak bir karara varmışlardır. Genel olarak, yapılan değerlendirmelerin uyuşum yüzdeleri %70 üzerindedir. O halde değerlendirmeler güvenilirdir.

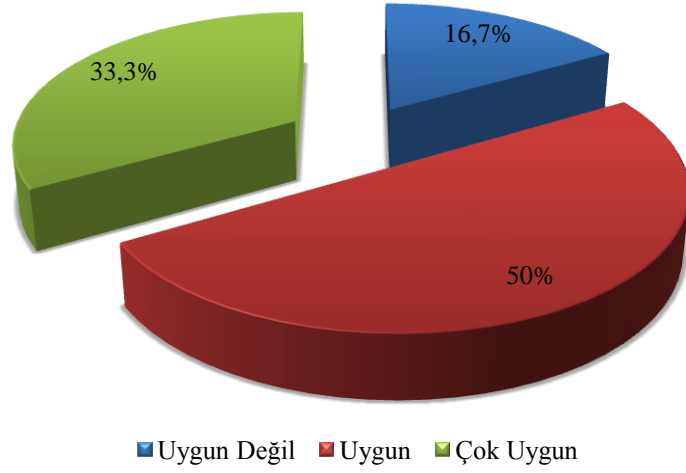
Çizelge 4.20. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin incelenmesindeki güvenilirlik testi sonuçları

Değerlendirme Kriterleri	D				
	D1	D2	D3	D4	D5
1. Uzmanın Değerlendirmesi	493, 502, 511, 521, 531, 541	493, 502, 511, 522, 531, 541	493, 502, 511, 522, 532, 543	493, 503, 511, 522, 532, 542	493, 503, 511, 522, 532, 542
2. Uzmanın Değerlendirmesi	493, 502, 511, 521, 531, 541	493, 502, 511, 522, 531, 541	493, 502, 511, 522, 532, 542	493, 502, 511, 522, 532, 542	492, 503, 511, 522, 532, 542
Uyuşum Yüzdesi	%100	%100	%83,3	%83	%83
Son Durum	493, 502, 511, 521, 531, 541	493, 502, 511, 522, 531, 541	493, 502, 511, 522, 532	493, 511, 522, 532, 542	503, 511, 522, 532, 542

4.5.1. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “görsel tasarım ilkelerine uygunu”na ilişkin bulgular

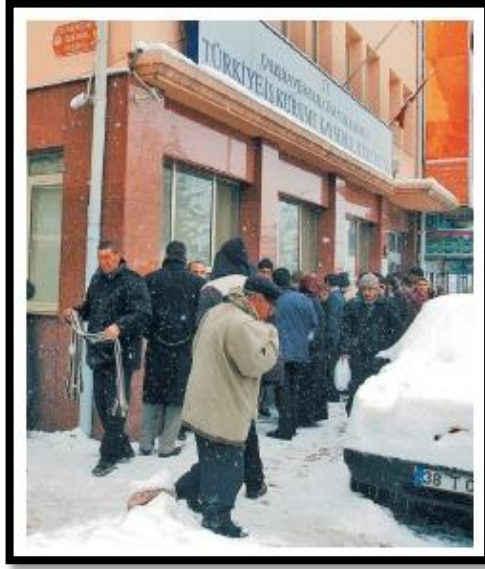
Çizelge 4.21. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
1. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışımın neden ve sonuçlarını tartışır.	-	-	X
2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	-	-	X
3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	X	-	-
4. Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.	-	X	-
5. Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.	-	X	-
6. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.	-	X	-
TOPLAM:	6	3	2
ORAN %:	100	16,7	33,3

Şekil 4.41. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu

Özel basımevi yayını olan 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 6 Coğrafya kazanımına ait görseller, “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğu 1 ve 2. kazanımlarda çok uygun, 4, 5 ve 6. kazanımlarda uygun, 3. kazanımda uygun değildir. Görsellerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna oransal olarak bakıldığında; %33,3’ü çok uygun, %50’si uygun ve %16,7’si ise uygun değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görseller görsel tasarım ilkelerine uygundur.

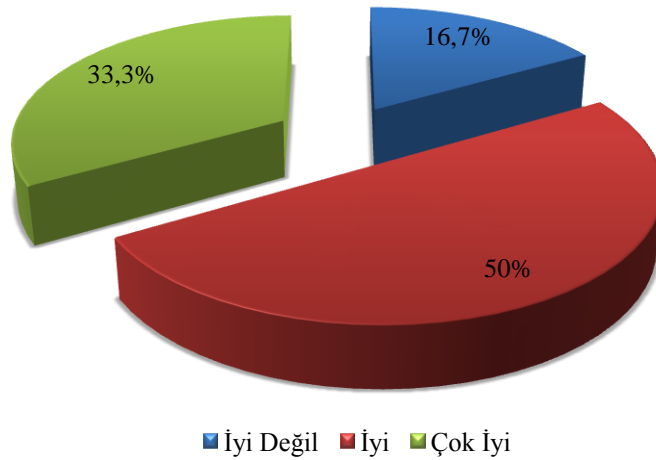
Şekil 4.42. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.44

7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 44. sayfasında bulunan “Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.” kazanımına ait şekil 4.42. görselinin çekim açısı uygun olmadığından fotoğraftaki tabelada ne yazdığı zorla okunmakta ve görselin kazanım için özel olarak oluşturulmadığı anlaşılmaktadır. Görseli inceleyen uzmanlar tarafından görselin görsel tasarım ilkelerine uygun olmadığı belirlenmiştir.

4.5.2. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “kazanımı karşılama düzeyi”ne ilişkin bulgular

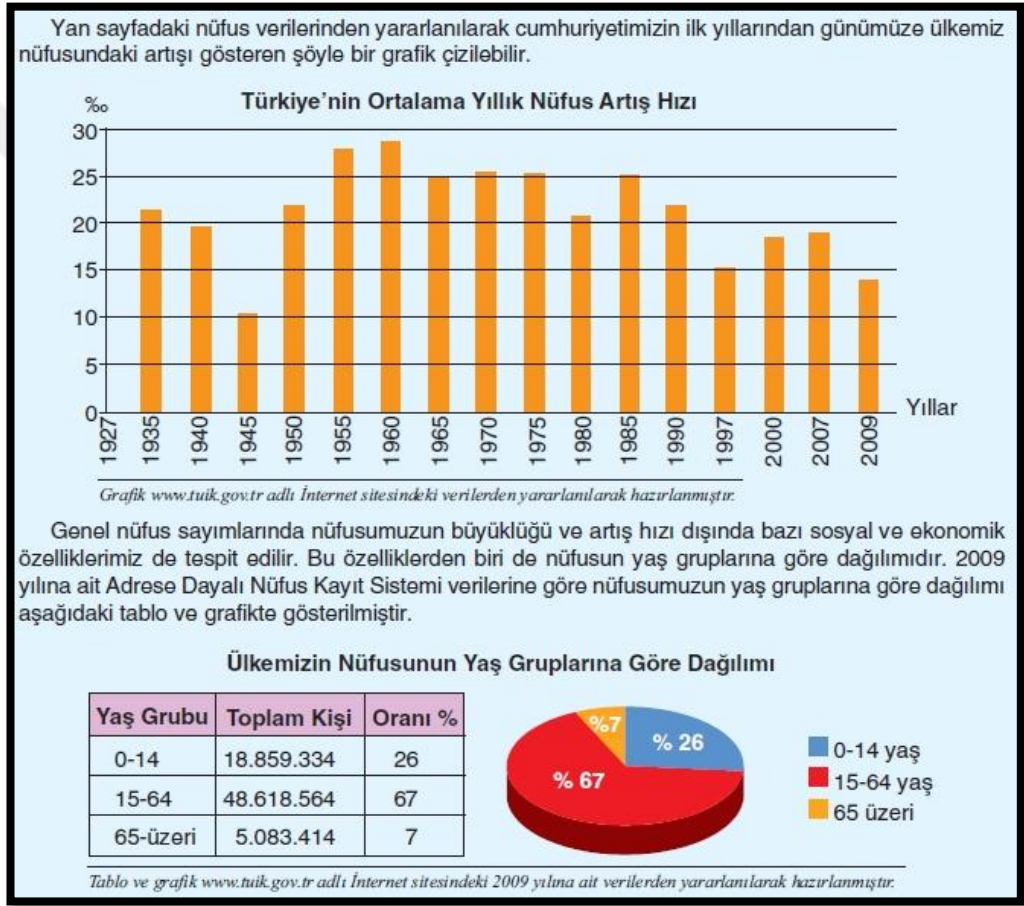
Çizelge 4.22. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.	-	-	X
2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	-	-	X
3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	X	-	-
4. Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.	-	X	-
5. Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.	-	X	-
6. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.	-	X	-
TOPLAM:	6	3	2
ORAN %:	100	16,7	33,3

Şekil 4.43. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin kazanımı karşılama düzeyleri

Özel basımevi yayını olan 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 6 Coğrafya kazanımına ait görseller, “kazanımı karşılama düzeyi” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin kazanımı karşılama düzeyi 1 ve 2. kazanımlarda çok iyi, 4, 5 ve 6. kazanımlarda iyi, 3. kazanımda iyi değildir. Görsellerin kazanımı karşılama düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %33,3’ü çok iyi, %50’si iyi ve %16,7’si ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin kazanımı karşılama düzeyi iyidir.

Şekil 4.44. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.37

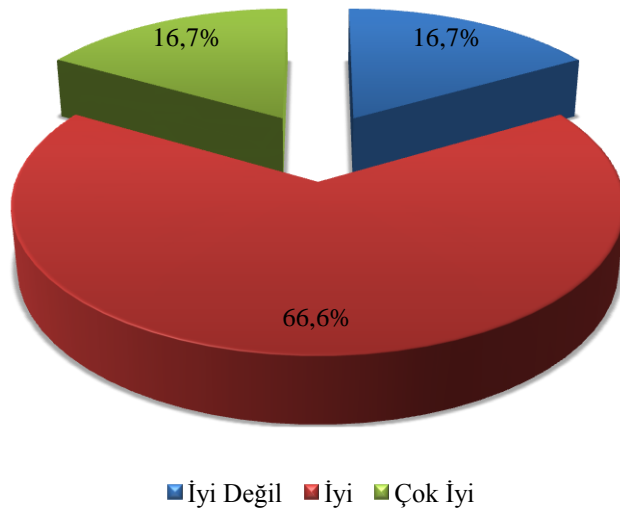
7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 37. sayfasında bulunan “Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.” kazanımına ait şekil 4.44. görselinde kazanımdan da anlaşılacağı üzere tablo ve grafikler kullanılmıştır. Bu kazanıma ait görseller içinde bu görsel gibi amaca hizmet eden

birçok görsel bulunmaktadır. Görselleri inceleyen uzmanlar tarafından görselin kazanımı karşılama düzeyi çok iyidir.

4.5.3. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “mesaj aktarımına katkıda bulunma” durumuna ilişkin bulgular

Çizelge 4.23. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL (1-1,66)	İYİ (1,67-2,32)	ÇOK İYİ (2,33-3)
1. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.	-	X	-
2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	-	X	-
3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	X	-	-
4. Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.	-	X	-
5. Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.	-	-	X
6. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.	-	X	-
TOPLAM:	6	4	1
ORAN %:	100	66,6	16,7

Şekil 4.45. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları

Özel basımevi yayını olan 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 6 Coğrafya kazanımına ait görseller, “mesaj aktarımına katkıda bulunma” düzeyi bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi 5. kazanımda çok iyi, 1, 2, 4 ve 6. kazanımlarda iyi, 3. kazanımda iyi değildir. Görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %16,7’si çok iyi, %66,6’sı iyi ve %16,7’si ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları iyidir.

Küresel Isınmanın Yol Açağı Düşünölen Değişiklikler ve Bunların Etkileri	
BEKLENEN DEęİŐİKLİKLER	BEKLENEN ETKİLER
Ortalama yıllık sıcaklıklarda, sıcak hava dalgalarında ve sıcak gün sayısında artış	<ul style="list-style-type: none"> Hasta ve yaşlı ölümlerinde artış Hayvanlarda sıcak stresi Enerji temininin güçleşmesi Salgın hastalıklarda artış Tarım ürünlerinin zarar görmesi Soğutma ihtiyacının artması
Şiddetli yağışlar	<ul style="list-style-type: none"> Sel, toprak kayması ve çığ felaketlerinin artması Toprak erozyonunun hızlanması Tarım ürünlerinin zarar görmesi
Orta enlemlerde yer alan iç bölgelerin çoğunda kuraklık	<ul style="list-style-type: none"> Tarımsal verimin düşmesi ve kıtlık Orman yangını riskinin artması Su kaynaklarının miktar ve kalitesinin düşmesi Hidroelektrik potansiyelinin düşmesi
Orta enlemlerde kuvvetli fırtınalar	<ul style="list-style-type: none"> Can ve mal kayıplarının artması Mercan kayalıkları gibi kıyı ekosistemlerinin zarar görmesi Su baskınları
Buzulların erimesi ve buna bağılı olarak okyanusların seviyesinde yükselme	<ul style="list-style-type: none"> Kıyı yerleşmelerinin sular altında kalması Tatlı su rezervlerinde azalma Kutuplardaki ekosistemde bozulma

Tablo: www.cevreorman.gov.tr adlı İnternet sitesindeki bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

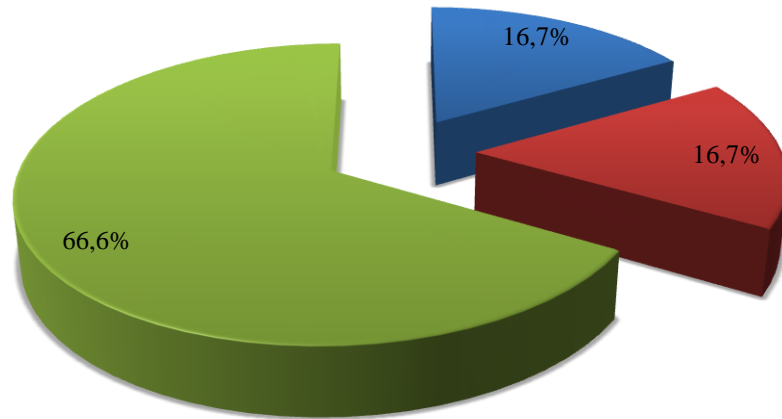
Şekil 4.46. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.172

7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 172. sayfasında bulunan “Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.” kazanımına ait şekil 4.46. görselinde tablo verilmiştir. Bu tablonun öğrenciyi düşünmeye sevkedecek ve mesajı özetleyici şekilde tasarlamasıyla mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi çok iyi olarak belirlenmiştir.

4.5.4. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “öğrenci düzeyine uygunluğu”na ilişkin bulgular

Çizelge 4.24. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu

KAZANIMLAR	UYGUN DEĞİL (1-1,66)	UYGUN (1,67-2,32)	ÇOK UYGUN (2,33-3)
1. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışımın neden ve sonuçlarını tartışır.	-	-	X
2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	-	X	-
3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	X	-	-
4. Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.	-	-	X
5. Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.	-	-	X
6. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.	-	-	X
TOPLAM:	6	1	4
ORAN %:	100	16,7	66,6

■ Uygun Değil ■ Uygun ■ Çok Uygun

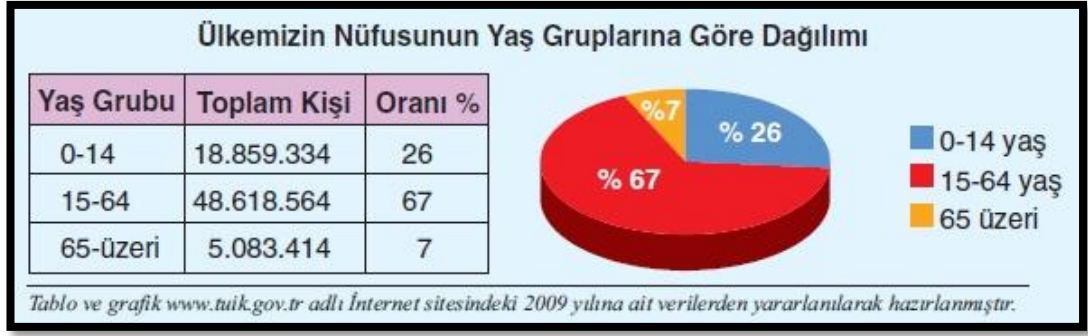
Şekil 4.47. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin öğrenci düzeyine uygunluğu

Özel basımevi yayını olan 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 6 Coğrafya kazanımına ait görseller, “öğrenci düzeyine uygunluğu” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin öğrenci düzeyine uygunluğu 1, 4, 5 ve 6. kazanımlarda çok uygun, 2. kazanımda uygun, 3. kazanımda uygun değildir. Görsellerin öğrenci düzeyine uygunluğuna oransal olarak bakıldığında; %66,6’sı çok uygun, %16,7’si uygun ve %16,7’si ise uygun değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görseller öğrenci düzeyine çok uygundur.

Şekil 4.48. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.34

7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabınının 34. sayfasında bulunan “Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.” kazanımına ait şekil 4.48. görselindeki harita sade ve anlaşılır şekilde hazırlanmış Türkiye iklim haritasıdır. Görselleri inceleyen uzmanlara göre bu görsel öğrenci düzeyine uygundur.

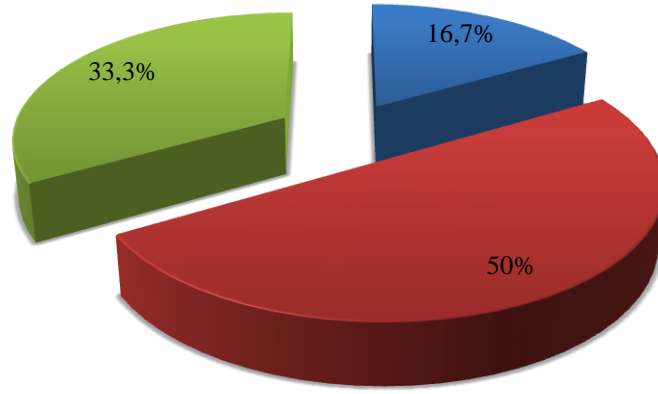
Şekil 4.49. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.37

7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabınının 37. sayfasında bulunan “Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.” kazanımına ait şekil 4.49. görselindeki tablo ve grafik açık, anlaşılır ve öğrencinin yaşına uygun tasarlanmıştır. Görselleri inceleyen uzmanlara göre bu görselin öğrenci düzeyine uygun olduğu belirlenmiştir.

4.5.5. 7. Sınıf Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin “ilişkilendirme düzeyi”ne ilişkin bulgular

Çizelge 4.25. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri

KAZANIMLAR	İYİ DEĞİL	İYİ	ÇOK İYİ
	(1-1,66)	(1,67-2,32)	(2,33-3)
1. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılımının neden ve sonuçlarını tartışır.	-	X	-
2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	-	-	X
3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	X	-	-
4. Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.	-	X	-
5. Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.	-	-	X
6. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.	-	X	-
TOPLAM:	6	3	2
ORAN %:	100	16,7	33,3

■ İyi Değil ■ İyi ■ Çok İyi

Şekil 4.50. 7. sınıf Coğrafya kazanım görsellerinin ilişkilendirme düzeyleri

Özel basımevi yayını olan 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki 6 Coğrafya kazanımına ait görseller, “ilişkilendirme düzeyi” bakımından incelenmiştir. Buna göre; görsellerin ilişkilendirme düzeyi 2 ve 5. kazanımlarda çok iyi, 1, 4 ve 6. kazanımlarda iyi, 3. kazanımda iyi değildir. Görsellerin ilişkilendirme düzeylerine oransal olarak bakıldığında; %33,3’ü çok iyi, %50’si iyi ve %16,7’si ise iyi değildir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya kazanımlarına ait görsellerin ilişkilendirme düzeyi iyidir.

Şekil 4.51. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.32

Şekil 4.52. 7. sınıf ders kitabı görsel örneği, s.32

7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 32. sayfasında bulunan “Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.” kazanımına ait şekil 4.51. ve şekil 4.52. görselleri metin yardımıyla birbirleriyle bağlantıları kurulmuştur. Türkiye nüfus dağılımının Türkiye fiziki haritasıyla ilişkilendirerek metin içerisinde anlatılması bu görsellerin ilişkilendirme düzeyinin iyi olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanım görselleri “görsel tasarım ilkelerine uygunluğu, kazanımı karşılama düzeyleri, mesaj aktarımına katkıda bulunma durumları, öğrenci düzeyine uygunluğu ve ilişkilendirme düzeyleri” bakımından analiz edilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar şöyle ifade edilebilir;

Kazanım başına en fazla görsel kullanımı 7. sınıf ders kitabında, en az ise 4. sınıf ders kitabındadır.

İncelenen ders kitaplarının görselleri içinde en fazla fotoğraf, ikinci en fazla harita, üçüncü en fazla da tablo ve grafik kullanılmıştır. Çok az sayıda resim, internet haberi, gazete haberi ve kavram haritası kullanılmıştır. Kitapların hiçbirinde karikatür yer almamaktadır.

İlgili ders kitapları görsel yönden öğrencinin dikkani çekebilecek ve öğrenciyle etkileşim içinde bulunabilecek düzeyde değildir. Görsellerin başlığı veya alt bilgisi çoğu kitapta yoktur. Görseller, metinle bağlantılı değildir ve görsellerle ilgili açıklama, atıf yoktur ya da çok azdır. Görseller mesaj aktarımı konusunda yetersizdir.

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki Coğrafya kazanım görsellerinin; görsel tasarım ilkelerine uygun olmadığı, kazanımı karşılama düzeyinin iyi olduğu, mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyinin iyi olmadığı, öğrenci düzeyine uygun olduğu ve ilişkilendirme düzeyinin çok iyi olduğu belirlenmiştir.

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki Coğrafya kazanım görsellerinin; görsel tasarım ilkelerine uygun olmadığı, kazanımı karşılama düzeyinin iyi olmadığı, mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyinin iyi olmadığı, öğrenci düzeyine uygun olmadığı ve ilişkilendirme düzeyinin iyi olduğu belirlenmiştir.

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki Coğrafya kazanım görsellerinin; görsel tasarım ilkelerine uygun olduğu, kazanımı karşılama düzeyinin iyi olduğu, mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyinin iyi olduğu, öğrenci düzeyine uygun olduğu ve ilişkilendirme düzeyinin iyi olduğu belirlenmiştir.

7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki Coğrafya kazanım görsellerinin; görsel tasarım ilkelerine uygun olduğu, kazanımı karşılama düzeyinin iyi olduğu, mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyinin iyi olduğu, öğrenci düzeyine çok uygun olduğu ve ilişkilendirme düzeyinin iyi olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneriler yapılabilir;

Ders kitapları hazırlanırken görsel malzemeler yalnızca fotoğraf üzerinde yoğunlaşmamalı ve diğer görsel malzemelerin de en az fotoğraf kadar öğretimi desteklediği düşünülürse, resim, harita, tablo, grafik gibi görsellerin tamamı eşit derecede kullanılmalıdır.

İncelenen hiçbir kitapta karikatürlerin yer almaması, öğrenciler açısından büyük eksiklik ve gelecek dönemler için hazırlanacak kitaplarda mutlaka karikatür kullanılması bu önemli eksikliği bir nebze telafi edebilir.

Görseller öğrencinin imgelem gücünü harekete geçirici, onlarda heyecan yaratıp estetik yönlerini güçlendirici, metin içeriğine uygun, yaratıcı, yönlendirici, düşündürücü, mesaj özetleyici ve bilgilendirici biçimde tasarlanmalıdır.

Görsellerin kazanımlarla bağlantısı net ve yeterli düzeyde sağlanmalı; gereksiz görsel kullanılmamalıdır.

Ders kitabı içerisindeki görseller tek elden, aynı tasarım ilkeleri kullanılarak tasarlanmalıdır. Görseller kitap için özel hazırlanmalı ya da dışarıdan alınacaksa nitelik bakımından eşdeğer görseller kitaba dahil edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, G. (2004). Coğrafya ve Aktif Öğretim Yöntemleri, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 1, 65-77.
- Akyüz, Y. (2000). Resimli İlk Türkçe Alfabe ve Okuma Kitabımız ve Türk Eğitim Tarihindeki Önemi, *Milli Eğitim Dergisi*, 147, 3-8.
- Alpan, B. G. (2004). Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımının Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 3, 6, 193-209.
- Artut, K. (2002). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- BALCI, Y. B. ve Say, N. (2003). *Temel Sanat Eğitimi*, Ankara: Ya-Pa Yayınları.
- Barr, R. D., Barth, J. L. And Shermis, S. S. (1977). *Defining the Social Studies*, Bulletin 51, D.C. NCSS, Washington.
- Becer, E. (2008). *İletişim ve Grafik Tasarım*, Ankara: Dost Kitabevi Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bulut, S. (2008). İlköğretim Ders Kitaplarının Görsel Boyut Ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Niğde.
- Çalık, T. (2001). Türkçe Ders Kitaplarının Biçimi ve Tasarımı, Küçükahmet, L. (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: Türkçe 1-8*, 1-14, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çetin, A. (2008). 6. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitabının (2005) Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenip Değerlendirilmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyonkarahisar.
- Çilenti, K. (1986). Resimli Ders Kitaplarının Tarihçesi, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1-2, 117-119.

- Deliduman Gence, C. ve İstifoğlu Orhon, B. (2006). *Temel Sanat Eğitimi*, Ankara: Gerhun Yayıncılık.
- Demir, D. (2008). İlköğretim 1. 2. ve 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğu Açıısından İncelenmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
- Demirel, O. ve Kıroğlu, K. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2004). Sosyal Bilgiler Öğretimi, Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 16-43, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, H. (1993). *Coğrafya'da Metodoloji: Genel Metotlar ve Özel Öğretim Metotları*, İstanbul: MEB Yayınevi.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler, C. Şahin. (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*, 31-41, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Erden, M. (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Girgin, M. (2001). Neden Coğrafya Öğreniyoruz? *Doğu Coğrafya Dergisi*, 5, 133-141, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Güneş, F. (2002). *Ders Kitaplarının İncelenmesi*, Ankara: Ocak Yayınları.
- Güngör, İ. H. (1972). *Görsel Sanatlar ve Mimarlık İçin Temel Tasar*, İstanbul: Çeltüt Matbaacılık.
- Güngördü, E. (2001). *İköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Han Kubat, S. (2008). İlköğretim Okulları Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Vatan ve Millet Sevgisi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- İşler, A. Ş. (2003). Yazılı Ders Materyallerinde İllüstrasyon Kullanımının Yeri ve Önemi, *Milli Eğitim Dergisi*, 157, 32-36.

- Karadeniz, O. (2008). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Atatürkçülük Konularındaki Kavramların Kazandırılma Düzeyi (Zonguldak İli Örneği), *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ketenci, H. F. ve Bilgili C. (2006). *Yongaların 10000 Yıllık Gizemli Dansı Görsel İletişim Grafik Tasarımı*, İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2008). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kızılçaoğlu, A. (2003). Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 19-33.
- Koçak, K. (2002), *İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Niteliklerinin Değerlendirilmesi (Alan Araştırması)*, MEB EARGED, Ankara-Kastamonu, Aralık 2002.
- Köstüklü, N. (2001). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya: Günay Ofset.
- Küçükahmet, L. (2004). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- MEB, (2005a). *Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, 21 Haziran 2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> adresinden alınmıştır.
- MEB, (2005b). *Sosyal Bilgiler Dersi (6 ve 7. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, 21 Haziran 20015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> adresinden alınmıştır.
- MEB, (2009). *Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*, 31 Ağustos 2015 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/27449_0.html adresinden alınmıştır.
- MEB, (2011). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-7. Sınıflar) Taslak Ders Kitaplarını İnceleme, Değerlendirme Ölçütleri ve Puantajı. 15 Haziran 2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/www/kriterler/dosya/9> adresinden alınmıştır.

- Meydan, A. (2010). Sosyal Bilgiler Disiplininde Coğrafyanın Yeri ve Önemi, Turan, R. ve Ulusoy, K. (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, 63-83, Ankara: Maya Akademi.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *An expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis*, Thousans Oaks, Sage Publications, California.
- Odabaşı, H.A. (2006). *Grafikte Temel Tasarım*, İstanbul: Yorum Sanat Yayınları.
- Oğuzoğlu, D. (2001). İlköğretim Ders Kitaplarının Görsel Tasarım Açısından Değerlendirilmesi, Küçükahmet, L. (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu 4-8*, 113-121, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özsoy, V. (2006). *Yöntem ve Teknikleri ile Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*, Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış, Öztürk, C. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*, 1-31, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2002). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 47-81, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, M. (2006). Coğrafya Eğitimini Yeniden Düşünmek: Yeni Bin Yılda Sorgulayan, Problem Çözen ve Karar Verebilen Öğrenciler, *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 439-451.
- Parker, Walter C. (2005). *Social Studies in Elementary Education*, Pearson Merrill Prentice Hall, Washington.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış, Tay, B. ve Öcal, A. (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 1-19, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi, Can, G. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 3-13, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Şahin, H. (2004). Etkili Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Nitelikleri, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 365-375.
- Şahin, T. E. (2005). *Sosyal Bilimlere Giriş*, Malatya: Mengüceli Yayınları.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, 26 Aralık 2015 tarihinde http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56574ad429a4a2.39167831 adresinden alınmıştır.
- Tosunoğlu, M. ve Arslan, M.M. (2001). *Konu Alanı Ders Kitabı inceleme*, Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2010). Sosyal Bilgiler Disiplininde Tarihin Yeri ve Önemi, Turan, R. Ve Ulusoy, K. (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, 41-62, Ankara: Maya Akademi.
- Uçar, T.F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarımı*, İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Uzuner, S., Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi (TÜBAR)*, 27, 721-733.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

EK 1: Ders kitabı görsel inceleme kriterleri formu

EK 2: İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi (4-7. sınıflar) taslak ders kitaplarını inceleme, değerlendirme ölçütleri ve puanajı

EK 3: Görsel tasarım ilkeleri

EK 1: Ders Kitabı Görsel İnceleme Kriterleri Formu

Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görseller aşağıdaki kriterler için ayrı ayrı **3 (çok iyi)**, **2 (iyi)** ve **1 (iyi değil)** puanları verilerek değerlendirilir.

COĞRAFYA KAZANIMLARI 4. SINIF () 5.SINIF () 6. SINIF () 7.SINIF ()	DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ															
	GÖRSEL TASARIM İLKELEERİNE UYGUNLUĞU			KAZANIMI KARŞILAMA DÜZEYİ			MESAJ AKTARIMINA KATKIDA BULUNMA			ÖĞRENCİ DÜZEYİNE UYGUNLUĞU			İLİŞKİLENDİRME DÜZEYİ			G: GÖRSEL NO S: SAYFA NO
1. (3) Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:1-6 / S:57-59
2. (3) Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:7 / S:61
3. (3) Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:8 / S:61
4. (3) Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:9-11 / S:62, 63
5. (3) Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:12-15 / S:64, 65
6. (3) Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:16-18 / S:66, 67
7. (3) Efsane, destan, öykü, türkü ve şüirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:19-21 / S:68, 69
8. (3) Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:22-31 / S:70-73
9. (8) Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:32,33 / S:160, 161
10. (2) Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıları tanır.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:34-50 / S:30-33
11. (3) Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanır.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:51-55 / S:52-55
12. (3) Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:56-59 / S:56, 57
13. (3) Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:60,61 / S:58, 59
14. (3) Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:62-68 / S:60, 61
15. (3) Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:-69-74 / S:62, 63
16. (3) Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:75-78 / S:64, 65

17. (3) Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:79-82 / S:66, 67
18. (4) Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:83,84 / S:74-76
19. (4) Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:85-93 / S:78,79
20. (4) Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:94-100 / S:80,81
21. (4) Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:101-108 / S:82,83
22. (4) Ekonomideki insan etkisini fark eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:109,110 / S:84,85
23. (4) Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:111-113 / S:86,87
24. (4) İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:114-116 / S:88,89
25. (7) Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:117-123 / S:136-139
26. (8) Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:124,125 / S:156,157
27. (8) Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:126-131 / S:158,159
28. (8) Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:132-146 / S:160-163
29. (8) Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:147-150 / S:164,165
30. (8) Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:151,152 / S:166,167
31. (2) Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:153-157 / S:32-34
32. (2) Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:158-163 / S:35-37
33. (2) Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:164-168 / S:38-40
34. (2) Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:169-178 / S:41-44
35. (2) Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılımında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:169-178 / S:41-44
36. (2) Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:179-187 / S:45-48
37. (2) Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:188-198 / S:49-53

yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.																
38. (3) Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:199,200 / S:58,59
39. (3) İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:201-204 / S:73,74
40. (4) Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:205-220 / S:92-101
41. (4) Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:221,222 / S:102,103
42. (4) Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:227-231 / S:106-109
43. (4) Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:232 / S:111
44. (4) İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:233,234 / S:112,113
45. (5) Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:235-240 / S:118-121
46. (5) Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:241-246 / S:122-125
47. (5) Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:247-249 / S:130,131
48. (5) Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:250-252 / S:132,133
49. (2) Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye'de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:253-259 / S:32-35
50. (2) Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:260-269 / S:36-39
51. (2) Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:275,276 / S:44,45
52. (5) Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:305-319 / S:118-123
53. (7) Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:320-338 / S:170-177
54. (7) Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	G:320-338 / S:170-177

EK 2: İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-7. sınıflar) taslak ders kitaplarını inceleme, değerlendirme ölçütleri ve puantajı

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİ (4-7. SINIFLAR) TASLAK DERS KİTAPLARINI İNCELEME, DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ VE PUANTAJI			
AÇIKLAMALAR			
<ul style="list-style-type: none"> Kriterlerin hazırlanmasında 31.12.2009 tarih ve 2749-4 mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği ile İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-7. Sınıflar) Öğretim Programları esas alınmıştır. Kitapların toplam puanının % 5’ini kitapta bulunması gereken bölümler (İçindekiler, Organizasyon Şeması, Sözlük, Kitabın Sonundaki Ekler, Kaynak/Kaynakça), %70’ini içerik, %15’ini dil, anlatım ve üslup, %10’unu teknik, tasarım ve düzenleme oluşturur. Kitabın değerlendirilmesinde (puanlandırılmasında) kullanılan “İçindekiler, Organizasyon Şeması, Sözlük, Kitabın Sonundaki Ekler ve Kaynak/Kaynakça” bölümlerinde A ve B şeklinde kodlanan ölçütlerde, B maddesinden düşülecek toplam puan A maddesinin puanını geçemez. 1 kazanıma ait puan, 1 KP=700/KS (kazanım sayısı) formülü ile hesaplanır. Kitapların incelenmesinde karşılaşılan teknik hatalar ilgili ölçütlerin ölçüt puanlarıyla genel hata olarak yazılır. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 15. ölçütlerden nokta tespiti yapılabilen durumlarda genel hata yazılamaz. 			
Kısaltmalar	DK: Baskıya hazır ders kitabı ÖK: Baskıya hazır öğretmen kılavuz kitabı ÇK: Baskıya hazır öğrenci çalışma kitabı		
İçindekiler (1)	A	İçindekiler bölümü yer almalı.	10
	B	<ul style="list-style-type: none"> İçindekiler bölümü içerikteki bilgilere kolay ulaşılabilir biçimde düzenlenmiş olmalı. (DK, ÖK, ÇK) İçindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaraları ile içerikteki sayfa numaraları örtüşmeli ve tutarlı olmalı. (DK, ÖK, ÇK) İçindekiler bölümünde belirtilen başlık ve alt başlıkların yazımı büyük/küçük harf kullanımı bakımından nüsha içi ile uyumlu olmalı. (DK, ÖK, ÇK) 	0,25
Organizasyon Şeması (2)	A	Öğrencilerin kitaptan verimli şekilde yararlanmasını sağlayacak unsurlara ve organizasyon şemasına yer verilmeli.	10
	B	<ul style="list-style-type: none"> Kitaptan verimli şekilde yararlanmayı sağlayacak, kullanımı kolaylaştırıcı organizasyon şemasına, kitap genelinde yer alan ve kitabın kullanımında rehberlik eden açıklamalarla desteklenmiş sembol, logo vb. düzenlemelere yer verilmeli. (DK, ÖK, ÇK) Öğretmen kitabı konuların işleniş açısından kendi içinde tutarlı olmalı (Sistematik bütünlük sağlanmalı.) (ÖK) Öğretmen kılavuz kitabında ünitelendirilmiş yıllık plana yer verilmeli (Verilmemişse iki genel hata girilir, verilip de yıllık plan içerisinde yanlışlıklar varsa hata girilir ancak bu hatalar 10’u geçerse bir genel hata girilir.) (ÖK) Öğretmen kitabının kullanımını kolaylaştırmak için ders kitabının ve çalışma kitabının ünite sayfalarına öğretmen kitabında işlenişin yapıldığı yerlerde yer verilmeli. (ÖK) 	0,25
Sözlük (3)	A	Kitaplarda sözlük kısmına yer verilmeli. (DK, ÖK)	10
	B	<ul style="list-style-type: none"> Sözlük, içerikte açıklaması verilmemiş terim ve sözcüklerden oluşmalı. (DK) Sözlükte verilen sözcüklerin açıklamaları düzeye uygun, kısa ve anlaşılır olmalı. (DK) Ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının sözlük bölümleri kitapların niteliğine uygun düzenlenmiş olmalı (DK, ÖK) İçerikte açıklaması verilmemiş terim ve sözcükler ders kitabı sözlük bölümünde verilmeli. (ÇK) Sözlükteki terim ve sözcüklerin açıklamaları içerikte kullanıldığı anlamda verilmeli. (DK, ÖK) 	0,25
Kitabın Sonundaki Ekler (4)	A	“Kronoloji, Türkiye Haritası ve Türk Dünyası Haritası”	10
	B	<ul style="list-style-type: none"> Kronolojide hata olmamalı. (DK) Türkiye Haritasında hata olmamalı. (DK) Türk Dünyası Haritasında hata olmamalı. (DK) 	0,25

Kaynak/ Kaynakça (5)	A	▪ Kitabın yazımında yararlanılan kaynakları içeren "kaynakça" bölümüne yer verilmeli. (DK, ÖK)	10
	B	<ul style="list-style-type: none"> ▪ İşlenişte kullanılan kaynaklar kaynakçada ve alıntının kullanıldığı yerde de verilmeli. (DK, ÖK) ▪ İşlenişte kullanılan gazete, dergi vb. adları kaynakçada yer almalı. (DK) ▪ Kaynakçada yer verilen web siteleri resmî ve kamu denetiminde olan kurumlara ait olmalı. (DK, ÖK, ÇK) ▪ Çalışma kitabında kullanılan kaynaklar, alıntının kullanıldığı yerde ve ders kitabının kaynakça bölümünde verilmeli. (ÇK) ▪ İşlenişte kullanılan alıntı metin, söz vb. unsurların ait oldukları kaynağın ilgili sayfaları ve eserlerin kapak fotokopileri baskıya hazır nüsha ile teslim edilmeli. 	0,25
İçerik ve İşleniş			700
Kazanım, beceri, değer (6)	Öğretim programı kazanımlarına ve kazanımlarla ilişkilendirilmiş beceri ve değere yer verme		
	A	▪ Ünitenin tüm kazanımları işlenmeli (İşlenmemiş her kazanım için 6A hatası yazılır).	1KP
	B	<ul style="list-style-type: none"> ▪ İçerik öğretim programının kazanımları ve açıklamalar bölümünde yer alan uyarı ifadeleri dikkate alınarak düzenlenmiş olmalı. (DK) ▪ Programın öngördüğü beceri ve değerlerin işleniş kazanımlar işlenirken uygun örneklerle verilmeli. (Beceri ve değerlere yönelik işlenişler kazanımlardan ayrı yapılmamalı) (DK) ▪ Kazanımlar birebir aynı ifadeyle kitapta yer almamalı. (DK, ÇK) ▪ Etkinliklerin içeriği kazanım, beceri ve değer ifadeleri ile ilişkili olmalı. (ÇK) 	3
İşleniş (7)	İşlenişin yapılandırıcı yaklaşımın ilkelerine, öğrenme yöntem ve tekniklerine uygun düzenlenmiş olması		
	A	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Konular programın temel becerilerini kazandıracak ve öğrencinin etkin rol almasını sağlayacak (öğrenci merkezli) biçimde düzenlenmiş olmalı. (DK) ▪ Ünite ve konular yapılandırıcı yaklaşımın öğrenme ilkelerine uygun öğrenme aşamalarında (dikkat çekme ve güdüleme / kazanım / uygulama ve transfer) gerçekleştirilmiş olmalı. (DK) ▪ İçeriğin anlatım dili Sosyal Bilgiler dersinin literatürüne uygun olmalı. (DK) ▪ Öğretim programı kazanımları yapılandırıcı yaklaşıma uygun şekilde işlenmiş olmalı. (DK) ▪ İşleniş ve etkinlikler özgün olmalı. (DK, ÇK) ▪ İşleniş, ders kitabı ve çalışma kitabıyla paralel olarak işlem basamakları atlanmadan gerçekleştirilmeli. Konu işlenişine doğrudan tanımla başlanmamalı, öğretmen gerekli dikkat çekme- motivasyon çalışmalarını yaptıktan sonra ders ve çalışma kitabına atıfta bulunarak aşamalı bir şekilde işleniş gerçekleştirilmeli. (ÖK) ▪ Etkinlikler işlem basamaklarına uygun olmalı. (ÖK) ▪ Öğrenciyi hem fiziksel hem de zihinsel olarak aktif kılan öğrenci merkezli öğretim stratejilerine ağırlık verilmiş olmalı. (ÖK) ▪ Öğretim programlarında yer alan kazanım ve açıklamalar doğrultusunda öğretmene yardımcı olacak ve öğretmeyi kolaylaştıracak unsurlara (ek bilgiler, sorular, farklı yöntem ve teknikle hazırlanmış etkinlikler vb.) ilişkin açıklayıcı bilgilere yer verilmeli. (ÖK) ▪ Kazanımlara göre etkinlikler bireysel, grup ya da gruplar arası çalışmalara yönlendirecek nitelikte düzenlenmeli. (ÖK) ▪ Çalışmaların sonuçları, öğrencilerin öğrendiklerini kavramalarını ve yaşantılarına uygulayabilmelerini sağlamalı. (ÇK) ▪ Bilgi teknolojilerini kullanmaya yönelten çalışmalar da verilmeli. (ÇK) ▪ Her kazanıma yönelik etkinlik düzenlenmeli. (ÇK) ▪ Etkinliklerin içeriği ezbere değil, bilginin inşa edilmesine hizmet etmeli. (ÇK) ▪ Kitap genelinde etkinliklerde farklı yöntem ve tekniklere yer verilmeli. (DK, ÖK, ÇK) 	3

	B	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ünite başında veya ilgili konu başlarında ünite kazanımlarını kapsayacak şekilde hazırlık çalışmaları yer almalı. Hazırlık çalışmaları öğrencileri konuya hazırlamaya, araştırmaya, düşünmeye ve inceleme yapmaya yönlendirecek şekilde düzenlenmiş olmalı. Kapsamı geniş, içerikte doğrudan anlatılacak konular hazırlık çalışması olarak verilmemeli. (DK) * Kazanım ifadeleri hazırlık çalışması olarak verilmemeli. (DK) ▪ İşleniş ve etkinliklerde kullanılan sorular bilgiyi doğrudan alacak şekilde değil, etkin bir yapılandırma süreci içinde öğrencinin düşünmesini, yorum yapmasını sağlayacak şekilde düzenlenmeli. (DK, ÖK, ÇK) ▪ Kitabın baş kısmında programın yapılandırma felsefesine (öğrenme ve öğretme anlayışı, değer ve beceriler, öğrenme alanları, kavramlar ve ölçme-değerlendirme yaklaşımları) dair açıklayıcı bilgilere yer verilmeli (Verilmemişse 1 genel hata girilir, verilir de içerisinde hatalar varsa hata girilir ancak bu hatalar 10'nu geçerse bir genel hata yazılır.) (ÖK) 	1
Bilimsel hata ve bilgi hatası (8)		<p>Bilimsel hata ve bilgi hatası</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ İçerik bilimsel hata ve bilgi hatası yapılmadan düzenlenmiş olmalı. (DK, ÖK, ÇK) 	1
Program ilişkilendirmeleri (9)		<p>Programın öngördüğü ilişkilendirmelerin yapılması</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Atatürkçülükle ilgili konular gerçekleşmiş olmalı. (Birden fazla kazanımla yapılan Atatürkçülük konularıyla ilgili ilişkilendirmeler, ilişkilendirildiği kazanımların herhangi birinde gerçekleştirilebilir.) (DK) ▪ Öğretmen kitabının konu başlarında yer alan program kavramlarının işlenişine, ilgili uyarılar (giriş, geliştirme, pekiştirme) dikkate alınarak doğrudan veya dolaylı olarak yer verilmeli. (DK) ▪ Ara disiplin, ders içi-dışı ilişkilendirmeler ilgili kazanımın olduğu yerde kazanımın önüne geçmeyecek şekilde işlenmiş olmalı. (Birden fazla kazanımla yapılan ara disiplin ve ders içi ilişkilendirmeler, ilişkilendirildiği kazanımların herhangi birinde gerçekleştirilebilir.) (DK) ▪ Müze ile Eğitim ve Gazete Kupürlerinden Yararlanma ilişkilendirmeleri gerçekleştirilmeli. (ÖK) ▪ Programın ilişkilendirmelerle ilgili öngördüğü uyarılar dikkate alınmalı. (ÖK) ▪ Program kazanımlarının kodları doğru verilmiş olmalı. (ÖK) ▪ Ünite ve konu başlarında ilgili kazanımlara yönelik açıklamalar, uyarılar, kavramlar, Atatürkçülük ile ilgili konular, ara disiplinler, ders içi ve diğer derslerle ilişkilendirmeler kod numaraları ve ilgili kazanımların kod numaraları ile birlikte açıklarıyla öğretmen kitabında verilmiş olmalı. (ÖK) ▪ Ders içi-dışı ilişkilendirme işleniş içinde dolaylı olarak ya da doğrudan yer alabilir. (ÖK) ▪ Öğrenme alanlarının adları öğretmen kitabında yer almalı. (ÖK) ▪ Öğrenme alanlarının adları ders ve çalışma kitabında yer almamalı. (DK, ÇK) ▪ Kazanım ifadeleri bire bir verilmeli. (ÖK) ▪ Ünitelerle ilişkilendirilmiş doğrudan verilecek beceri ve değerler belirtilmeli. (ÖK) ▪ Kazanımlarla ilişkilendirilmiş program kavramlarına yer verilmeli ve kavramların hangi seviyede işleneceği belirtilmeli. (ÖK) ▪ İşlenişte kullanılacak araç-gereçler belirtilmeli. (ÖK) 	0,5

Yardımcı unsurlar (10)	Yardımcı unsurlara yer verme ve çeşitlilik sağlama	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Konuların işlenişinde tamamlayıcı, destekleyici ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı unsurlara (bulmaca, çizelge, modeller, diyagram, fotoğraf, grafik, hikâye, şarkı, kroki, poster, şekil, şema, tablo, harita vb.) yer verilmiş ve çeşitlilik sağlanmış olmalı. (DK, ÖK) ▪ Kitap genelinde görsel ve yardımcı unsurlarla ilgili açıklama (resim ve fotoğraf alt yazıları, lejant bölümleri vb.) ve yönlendirmeler doğru yapılmış olmalı. (DK, ÖK, ÇK) ▪ Etkinliklerde tamamlayıcı, destekleyici ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı unsurlara (bulmaca, çizelge, modeller, diyagram, fotoğraf, grafik, hikâye, şarkı, kroki, poster, şekil, şema, tablo, harita, internet adresleri, okuma kaynakları, karikatür, resim vb.) yer verilmiş ve çeşitlilik sağlanmış olmalı. (ÇK) ▪ Kullanılan mektup, günlük, gazete ve öğrenci notları gibi belgeler birinci elden olmalı. (DK, ÇK) ▪ Başlık ve alt başlıklar içeriği destekleyecek nitelikte düzenlenmiş olmalı. (DK, ÖK, ÇK) 	0,5
Seviye (11)	Sınıf düzeyine uygunluk	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Açıklama, anlatım, etkinlik ve ölçme değerlendirme çalışmalarında öğrencinin duyuşsal, sosyal ve zihinsel gelişimi gözletilmiş olmalı. (DK) ▪ Konuların işleniş ve etkinlikler, öğrencinin ön bilgisi, günlük yaşantısı, yakın çevresi, bilgi, beceri, anlayış ve tutumları dikkate alınarak sınıf düzeyini gözetken kavram ve örneklerle verilmeli. (DK, ÇK) ▪ Kazanımlarla ilgili bilgi eksikliği bulunmamalı. (DK) ▪ Anlatımlar çelişki ve yakın tekrar oluşturmayacak, ifadeler yanlış anlamalara yol açmayacak şekilde düzenlenmeli. (DK, ÖK, ÇK) ▪ Konuların işlenişinde reklam, gereksiz bilgi ve ayrıntıya yer verilmemeli. Kazanımlarla ilgili verilen kişi, kurum, kuruluş vb. sınıf seviyesine uygun olmalı. (DK, ÖK, ÇK) ▪ Öğretmen kılavuz kitabında, ders kitabındaki konuları destekleyici açıklama ve örnekler sınıf düzeyine uygun olmalı (Öğretmenin kendisine verilen bilgi ve açıklamalarda sınıf düzeyine uygunluk aranmaz). (ÖK) ▪ Etkinliklerde program kavramları ile ilgili uyarılar (giriş, geliştirme, pekiştirme) dikkate alınmalı. (ÇK) ▪ Etkinliklerde öğrencinin duyuşsal, sosyal ve zihinsel gelişimi gözletilmiş olmalı. (ÇK) ▪ Etkinlikler öğrencinin günlük yaşantısı, yakın çevresi, bilgi, beceri, anlayış ve değerleri dikkate alınarak sınıf düzeyine uygun şekilde düzenlenmeli. (ÇK) ▪ Kitap genelinde bireysel farklılıkları gözetken işleniş ve etkinliklere yer verilmiş olmalı. (ÖK, ÇK) ▪ Bireysel farklılıkları gözetken işleniş ve etkinliklere ilişkin açıklamalar öğretmen kılavuz kitabında yer almalı. (ÖK) 	1
Kitaplar arası ilişkilendirmeler (12)	Ders kitabı, öğretmen kitabı ve çalışma kitabı ile ilişkilendirme	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ders kitabının yönlendirmeleri çalışma kitabında yer alan unsurları destekleyici ve doğru olmalı. (DK) ▪ Ünite ve konu işlenişlerinin sıralanışı bakımından kitaplar arasında paralellik kurulmuş olmalı. (DK, ÖK, ÇK) ▪ Ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlik, uygulama ve ölçme değerlendirme çalışmaları için yapılan yönlendirme talimatlarında eksiklik olmamalı ve bu talimatlar tam ve doğru yapılmış olmalı. (ÖK) ▪ Öğretmen kılavuz kitabında, ders kitabı ve çalışma kitabındaki unsurları destekleyici ve açıklayıcı yönlendirmeler yapılmalı. (ÖK) ▪ Öğretmen kılavuz kitabında verilen araç- gereçlerin kullanımına yönelik yönlendirmeler yapılmalı. (ÖK) ▪ Çalışma kitabındaki etkinliklere yönerge verilmeli ve bu yönergeler tam, doğru, açık yapılmış olmalı. (ÇK) 	0,5
Hacim, süre (13)	Hacim bakımından programdaki dağılımın ve ünitelere ayrılan ders sürelerinin önerilen oranlara uygunluğu	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ünitelere ayrılan sayfa sayısı, öğretim programında belirtilen oranlara(- + %10 tolerans) uygun olmalı. (Üniteler için ayrılan yüzdelik oranın - + %10'u aşan her sayfası için hata puanı girilir.) (DK) ▪ Üniteler için ayrılan süre, programda belirtilen süreye (ders saatine) uygun olmalı. Verilen etkinlikler belirtilen süreye uygun olmalı. (ÖK) ▪ Konuların işleniş süresi belirtilmeli. (ÖK) 	1
Güncellik	İçerikte verilen bilgilerin güncelliği	

(14)	İçerikte verilen bilgiler (istatistikî bilgi, ülke ve yer adları, ülke sınırları, bilimsel bilgiler vb.) güncel olmalı (DK, ÖK, ÇK)	0,25
(15)	<p>Ölçme değerlendirme tekniklerine yer verme ve çeşitlilik sağlama</p> <ul style="list-style-type: none"> Her ünite sonunda ünitenin tüm kazanımlarını değerlendirmeye yönelik en az bir soruya yer verilmeli. (DK, ÇK) Ölçme değerlendirme çalışmaları öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, yorumlama gibi becerilerini gösterebilecekleri içerikte düzenlenmiş olmalı. (DK, ÖK, ÇK) Ölçme değerlendirme çalışmaları farklı güçlük düzeylerinde hazırlanmış olmalı. (DK, ÖK, ÇK) Ölçme ve değerlendirme çalışmalarında kazanımlar en uygun soru tipiyle değerlendirilmeli, farklı soru türlerine (çoktan seçmeli, eşleştirmeli, doğru-yanlış türünde, boşluk doldurmalı, açık uçlu, kısa-uzun cevaplı sorulara) yer verilmeli. (DK, ÖK, ÇK) Performansa dayalı ölçme ve değerlendirme yaklaşımına uygun çalışmalara (performans görevi, proje, öz değerlendirme, akran değerlendirme, grup değerlendirme vb.) da yer verilmeli (Kitap genelinde en az iki performans görevi, bir proje çalışması ve değerlendirme araçlarına yer verilmeli.). (ÖK, ÇK) Ölçme ve değerlendirme araçları, ölçme değerlendirme teknik ve ilkelerine uygun düzenlenmiş olmalı (Örneğin eşleştirme maddelerinde cevap sütunundaki öge sayısı, soru sütunundaki öge sayısından fazla olmalı. Boşluk doldurma sorularında anahtar kelimeler verilmişse bir ya da daha fazla çeldirici yer almalı.) (DK, ÖK, ÇK) İşleniş ve etkinliklerde kullanılan sorular ölçme ve değerlendirme teknik ve ilkelerine uygun düzenlenmiş olmalı. (DK, ÖK, ÇK) Ölçme ve değerlendirme çalışmalarının (çoktan seçmeli, eşleştirmeli, doğru-yanlış türünde, boşluk doldurmalı) cevapları öğretmen kılavuz kitabında verilmeli (ÖK) 	1
	Dil, Anlatım ve Üslup	150
(16)	<ul style="list-style-type: none"> Yazım hatası bulunmamalı. (DK, ÖK, ÇK) Noktalama hatası bulunmamalı. (DK, ÖK, ÇK) Noktalama eksikliği bulunmamalı. (DK, ÖK, ÇK) Gereksiz noktalama işareti kullanılmamalı. (DK, ÖK, ÇK) Dizgi hatası bulunmamalı. (DK, ÖK, ÇK) Benzer biçimde düzenlenen ifadelerin yazım ve noktalamasında birlik sağlanmalı. (DK, ÖK, ÇK) Sözlük ve kaynakça bölümlerinde, Sözlük ve Kaynakça düzenleme kurallarına uyulmalı. (DK, ÖK) Yazı diline uygun nitelikte ve estetik bir dil kullanılmalı. (DK, ÖK, ÇK) Kullanılan dil, nitelik ve nicelik (kelime seçimi, cümle yapıları, cümle ve metin uzunluğu) bakımından öğrenci düzeyine uygun olmalı. (DK, ÖK, ÇK) Her türlü kavram, terim ve adlandırma nüsha genelinde ve takım hâlindeki kitaplar arasında üslup birliği sağlanmalı. (DK, ÖK, ÇK) Kelime düzeyinde anlatım bozukluğu bulunmamalı. (DK, ÖK, ÇK) Kelime grubu düzeyinde anlatım bozukluğu bulunmamalı. (DK, ÖK, ÇK) Cümle düzeyinde anlatım bozukluğu bulunmamalı. (DK, ÖK, ÇK) Paragraf içi ve paragraflar arasında anlam bütünlüğü olmalı. (DK, ÖK, ÇK) Paragraflarda gereksiz kelime ve cümle tekrarı bulunmamalı. (DK, ÖK, ÇK) Paragraftaki cümleler arasında kip, kişi ve çatı uyumu sağlanmalı. (DK, ÖK, ÇK) 	100
(17)	Teknik Tasarım ve Düzenleme (DK, ÖK, ÇK)	100
	<ul style="list-style-type: none"> Türk Bayrağı "Türk Bayrağı Kanun ve Tüzüğü"ne uygun özellikte verilmeli. Atatürk görselleri orijinaline uygun, nitelikli verilmeli. Görsel öğeler kişi, zümre, kurum ve kuruluşları küçük düşürücü özellikte verilmemeli. Seri kitaplarda ve aynı kitap içerisinde görsel öge tekrarı yapılmamalı (içindekiler, tema, bölüm, ünite başı tasarımı hariç). Görsel öğeler net ve temiz baskılı olmalı. Görsel öğeler incelenirken: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Renklerde ilgi çekicilik 	0,50

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Estetik sayfa düzenleme ➤ Gereksiz ayrıntıdan kaçınma ➤ Yazı ve görsel öğe dengesi ➤ Sayfada aşırı yoğunluk ve aşırı boşluktan kaçınma ➤ Özgün tasarım ➤ Kolay algılama ➤ Kompozisyon kurallarına uygun olmalı. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Temsili resimler, resmi kurumlar ile bunlara bağlı birimlerin arşivlerinden seçilerek verilmeli. Tarihi fotoğraflar, temsili resimler ve sanat eserleri kaynakça ile verilmeli. ▪ Görsel tasarımlar reklâm unsuru içermeyecek şekilde düzenlenmeli. ▪ Görsel materyaller ve tasarımlar öğrencinin pedagojik gelişimine, seviyesine, gelişim basamaklarına uygun, çevresinden örneklerle düzenlenmeli. ▪ Görsel öğede figürler estetik görünümde çizim (desen) ve renklendirme ile üslup bütünlüğü içinde verilmeli. ▪ Metin yazıları ve öğretime yardımcı unsurlarda kullanılan yazılar karakter, renk ve boyut olarak kolay okunabilir ve sistematik olmalı. ▪ Öğretime yardımcı unsurlar doğru adlandırma (fotoğraf, resim, şekil, şema, grafik, tablo, harita) ve numaralandırma ile verilmeli. ▪ Madde imleri tutarlı ve estetik olmalı. 	
--	--	--

29.06.2011

Adem TIRAŞ Tarih Öğretmeni	Abdulkadir GEMİ Tarih Öğretmeni	Aliye BURKAY-İBİŞ Tarih Öğretmeni	Arzu CEYLAN Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Arzu ÇALTIK TUZCU Tarih Öğretmeni	Ayfer BAYTOK Tarih Öğretmeni	Barış ÇAVUŞ Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Hasan TÜRK Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Kismet KESİM OVAT Tarih Öğretmeni	Erkan KARA Tarih Öğretmeni	Mehmet BAĞCI Tarih Öğretmeni	M. Tunç ÖZKÖK Tarih Öğretmeni
Muammer AKSOY Tarih Öğretmeni	Serhat TÜRKER Tarih Öğretmeni	Selami ÇEKİÇ Tarih Öğretmeni	Zuhal TURAN Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Murat TANRIKULU Coğrafya Öğretmeni	Aynur TOSUN Coğrafya Öğretmeni	Güler KAPLAN Coğrafya Öğretmeni	Hülya ÖZÜDOĞRU Coğrafya Öğretmeni

EK 3: Görsel Tasarım İlkeleri

Çizelge 2. Grafik tasarıma ilkelerine yönelik uzman değerlendirme sonuçları (n= 18)

	X	S
GRAFİK TASARIM İLKELERİ		
METİN TASARIMI (Tipografik öğeler)		
1. Yazı (harf) boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu	4.27	.89
2. Yazı karakterinin okunabilirliği	4.27	.82
3. Yazı renginin ya da ton değerinin etkili kullanılması	4.11	.96
4. Satırlar arası yatay ve dikey boşluğun dengeli kullanılması	4.38	.84
5. Dikkat odaklayıcı sözcüklerin etkili tasarlanması	4.50	.70
6. Satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olması	4.44	.70
7. Sözcükler arasındaki boşlukların dengeli olması	4.50	.70
8. Harfler arasındaki boşlukların dengeli olması	4.61	.69
9. Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilmesi	4.77	.42
METİN TASARIMI (Metin örgütleyiciler)		
10. Başlıkların etkili düzenlenmesi	4.44	.78
11. İçindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmesi	4.77	.54
12. İçindekiler listesinin ilgi çekici biçimde düzenlenmesi	4.44	.61
13. Kutuların amaca uygun kullanılması	4.61	.50
14. Her bölüm için ilgili başlıkların listesinin hazırlanması	4.72	.46
15. Sözlük düzenlenmesi	4.72	.57
16. Kaynakça düzenlenmesi	4.83	.38
GÖRSEL ÖGELERİN TASARIMI		
17. Mesaj aktarımına katkıda bulunmaları	4.72	.57
18. Öğrenci için uyarıcı olması	4.72	.57
19. Resimlemelerde desenin sağlam olması	4.61	.69
20. Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulması	4.44	.85
21. Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması	4.27	.89
22. Görsel öğelerin öğrenci düzeyine uygunluğu	4.61	.69
23. Görsel öğelerin renkli olması	4.55	.51
24. Tasarımda bütünlük (birlik) ilkesine uyulması	4.50	.78
25. Çizginin amaca uygun kullanılması	4.38	.77
26. Tasarımda denge ilkesine uyulması	4.44	.70
27. Rengin amaca uygun kullanılması	4.38	.69
28. Görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun kullanımı	4.61	.69
SAYFA TASARIMI		
29. Belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması	4.77	.54
30. Görsel öğelerin okuma akışını engellememesi	4.66	.68
31. Görsel öğelere yeterince yer verilmesi	4.44	.85
32. Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketin sağlanması	4.33	.84
33. Görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması	4.72	.46
34. Boşlukların etkili kullanılması	4.77	.42
35. Karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi	4.72	.57
36. Sayfa numarasının metinden ayrı düzenlenmesi	4.27	.89
KAPAK TASARIMI		
37. İçerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması	4.72	.46
38. Sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazılması	4.38	.77
39. Kapak bilgilerine dikkat edilmesi	4.61	.60
40. Yazı karakterlerinin seçimine dikkat edilmesi	4.88	.32
41. Ön, arka ve sırt kısmının bir bütünlük içinde tasarlanması	4.77	.42
42. Kapağın estetik ve albenili olması	4.77	.57
DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ		
43. Kitap boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu	4.16	.92
44. Kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olması	4.50	.78
45. Kitabın kağıt kalitesine dikkat edilmesi	4.50	.61
46. Kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması	4.83	.38
47. Baskının net, temiz ve düzgün yapılması	4.77	.54
48. Kağıdın doku yönüne dikkat edilmesi	4.61	.69

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Erhan AYDIN

Doğum Yeri: Akhisar

Doğum Yılı: 1986

Medeni Hali: Bekâr

EĞİTİM ve AKADEMİK BİLGİLER

İlkokul: Ülkü İlkokulu (1997)

Ortaokul: Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu (2000)

Lise: Akhisar Adnan Menderes Lisesi (2003)

Lisans: Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü (2009)

YABANCI DİLLER

İngilizce